

**ROČENKA
REGIONÁLNÍHO MUZEA V ČESKÉM KRUMLOVĚ**

2017

Regionální muzeum v Českém Krumlově
Horní ulice 152
381 01 Český Krumlov
IČO 00070572

web: www.muzeumck.cz
e-mail: info@muzeumck.cz
Tel.: 00420 380 711 674

**REGIONÁLNÍ MUZEUM
V ČESKÉM KRUMLOVĚ**

OBSAH

Mgr. Filip Lýsek Úvodem.....	3
Výroční zpráva Regionálního muzea v Českém Krumlově za rok 2017.....	4
Mgr. Filip Lýsek Únorové ohlédnutí za hlavní stavební akcí roku 2017 (rozhovor pro DENÍK Jižní Čechy).....	13
Mgr. Lucie Šmahelová, Ph.D. Edukační programy archeologie 2017.....	15
Mgr. Ivan Slavík Heinrich Freiherr von Ferstel, velký architekt malého projektu.....	18
Mgr. Alice Glaserová Svatá Trojice na lidové podmalbě.....	23
Lenka Hůlková Zážitky Šumavy – vltavského údolí – byliny bez hranic - „u Stifterů“ ke kořenům.....	25
Mgr. Ivan Slavík Za malířem Janem Cihlou.....	26
Závěrečné poděkování.....	27

ISBN: 978-80-9055657-5-1

I. Úvodem

Rok 2017 byl pro muzeum naprosto mimořádný tím, že se do něj po osmi letech od rekonstrukce elektroinstalace a fasád hlavní budovy vrátil stavební ruch. Historická budova bývalého jezuitského semináře prošla kompletní rekonstrukcí otopné soustavy, hlavního depozitáře a rekonstrukcí hlavního vstupu do muzea. Celkový rozsah stavebních prací, jejich technická a časová náročnost si vyžádala provozní uzavírku, která byla zahájena po ukončení topné sezóny na přelomu dubna a května, a probíhala bez přestávky do konce roku 2017. I přes očekávanou náročnost se stavební práce, jejichž nejpodstatnější část byla plánována na období hlavní sezóny roku, podařilo včas a úspěšně dokončit. Kolaudační souhlas, opravňující k užívání stavby, získalo muzeum v závěru září. Termínové dokončení investiční akce bylo předpokladem nejen pro včasné zahájení topné sezóny, ale i pro organizaci dalších činností, navazujících na stavební rekonstrukci a předcházejících opětovnému zpřístupnění muzea v nové muzejní sezóně 2018. Do jejich výčtu neodmyslitelně patřila renovace parketových podlah a podlahových krytin výstavních sálů, výmalba muzea a závěrečná obnova stálé expozice a výstavních prostor pro novou muzejní sezónu. Samostatnou kapitolu porekonstrukčních prací představovalo kompletní dovybavení muzejního depozitáře novým regálovým systémem a následné víceetapové stěhování sbírkového fondu do nově zrekonstruovaných prostor.

Technická a provozní omezení, která budovu muzea během rekonstrukce postihla, ovlivnila sice zásadním způsobem výstavní a návštěvnický provoz, neměla ale naštěstí vážnější dopad na organizaci akcí, pořádaných tradičně mimo budovu a areál muzea. V sezónní programové nabídce muzea tak nechyběly zážitkové programy pro školy a veřejnost v Dobrkovické jeskyni. V rámci partnerské spolupráce muzeum zápůjčkami a odbornou pomocí podpořilo uspořádání krátkodobých výstav v Městském divadle Český Krumlov a v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. Letní sezóně tradičně dominoval seriál akcí v pobočce muzea. Počátek září byl věnován v pořadí již 4. ročníku veletrhu pravěké a středověké kultury – kupecká osada KRUMBENOWE, který během víkendového programu přilákal do pivovarské zahrady více jak 4 200 návštěvníků. Po celé období roku současně probíhala obsahová příprava výstavní sezóny 2018, která přinese hned několik výročí, mezi nimiž dominuje 100 let od konce I. Světové války a vzniku Československé republiky, výročí 50 let od událostí Pražského jara a srpnové invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa a výročí 150 let od úmrtí česko-rakouského spisovatele, malíře a pedagoga, Adalberta Stiftera.

Rozsáhlá organizační příprava a realizace muzejní sezóny, ve všech směrech poznamenané několikaměsíční intervencí stavební činnosti v hlavní budově, by se neobešla bez cílevědomé a obětavé práce zaměstnanců muzea na všech jeho úsecích, za což jim náleží upřímné poděkování. Za projevenou přízeň, podporu a vstřícnost při realizaci vybraných akcí muzea děkuji externím spolupracovníkům, dobrovolníkům, sympatizantům a přátelům muzea. Závěrem bych velmi rád poděkoval zřizovateli muzea, Jihočeskému kraji, za metodickou a finanční podporu, bez níž by dlouhodobě plánovaný projekt stavební rekonstrukce nebyl myslitelný!

Mgr. Filip Lýsek, ředitel muzea

II. Poslání, síť, expozice

Regionální muzeum v Českém Krumlově (dále jen RMCK) je dle zákona č. 250/2000 Sb. příspěvkovou organizací Jihočeského kraje zapsanou v obchodním rejstříku u Krajského soudu v Českých Budějovicích v oddílu Pr, vložce 432. RMCK plní funkci muzea ve smyslu ustanovení § 10, odst. 6 zákona č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy, novelizovaného § 2, odst. 3 zákona č. 483/2004 Sb. Zřizuje se za účelem získávat, shromažďovat, trvale uchovávat, evidovat, odborně zpracovávat a zpřístupňovat veřejnosti sbírky muzejní povahy. RMCK je platným členem Asociace muzeí a galerií České republiky.

RMCK je evidováno v muzejní síti jako muzeum s jednou pobočkou. K naplnění své činnosti využívá následující objekty:

1/ Hlavní budova - historický památkový objekt bývalého jezuitského semináře v Českém Krumlově, Horní 152. Tato nemovitost je v majetku Jihočeského kraje a organizaci byla svěřena k hospodaření.
2/ Pobočka - historický památkový objekt rodného domu spisovatele a malíře Adalberta Stiftera (1805 - 1868) v Horní Plané, Palackého 21. Nemovitost je majetkem Města Horní Planá, organizace je nájemcem a zřizuje v objektu stálou expozici, zajišťuje sezónní výstavy a pořádá kulturní akce. Vedoucí pobočky je v pracovním poměru RMCK.

3/ Detašované pracoviště (depozitář) v Netolicích. Nemovitost je majetkem Jihočeského kraje.

4/ 2 garážová parkovací místa pro služební vůz a přívěsný vozík v garáži v budově Státního okresního archivu v Českém Krumlově, Plešivec 228. Nemovitost je majetkem ČR - Státního oblastního archivu Třeboň a prostory jsou využívány na základě průběžně aktualizované smlouvy.

Stálá expozice muzea se nachází ve výstavních sálech 2. patra hlavní budovy RMCK a jejím tématem je Historický obraz Českokrumlovska od pravěku do konce 19. století. Vystavené sbírkové předměty jsou převážně z oborů (sbírkových fondů – podsbírek): archeologie, historie, výtvarné umění, umělecké řemeslo, etnografie, farmacie, staré tisky. Stálé expozici dominuje unikátní keramický model historického jádra Českého Krumlova a barokní jezuitská lékárna s ojediněle dochovaným souborem zařízení barokní officíny. Expozice je opatřena trojjazyčnými popiskami (čeština, angličtina, němčina). Výstavní prezentace ve výstavních sálech 1. patra hlavní budovy RMCK včetně jeho chodbové části obsahově a tematicky navazuje na výstavu „Příběh města Český Krumlov“, která se v muzeu uskutečnila v roce 2010 až 2012. Vystavené sbírkové předměty jsou převážně z oborů (sbírkových fondů – podsbírek): historie, militaria, mapy, plakáty, výtvarné umění, farmacie ad. Výstava je opatřena trojjazyčnými popiskami (čeština, angličtina, němčina).

Stálá expozice v pobočce – Památníku, rodném domě Adalberta Stiftera v Horní Plané má název „Adalbert Stifter a rodný kraj – Adalbert Stifter und seine Heimat“. Texty i popisky v expozici jsou dvojjazyčné (čeština, němčina).

III. Zaměstnanci

V roce 2017 byli v pracovním poměru Regionálního muzea tyto pracovníci:

Plný pracovní úvazek:

Mgr. Filip Lýsek	ředitel
Mgr. Ivan Slavík	vedoucí odborného úseku, historik, knihovník, kurátor sbírek
Jitka Bohdalová	vedoucí provozně ekonomického úseku, ekonom
Mgr. Petra Effenberková	vedoucí archeologického úseku, archeoložka
Mgr. Lucie Šmahelová, Ph.D.	archeoložka, správkyně depozitáře, kurátorka sbírkových fondů, dokumentátorka
Mgr. Martina Vachová	produkční, programová a kulturně výchovná pracovníce, propagační referentka, referentka zahraničních vztahů a asistentka
Mgr. Alice Glaserová	etnoložka, kurátorka sbírek, správkyně CES
Mgr. Miloslava Caisová	muzejní pedagožka, pracovníce KVČ, dokumentátorka
Mgr. Vladimíra Podaná	historička, kurátorka sbírek
Lenka Hůlková	kustodka pobočky, dokumentátorka
Lenka Kohoutková	výtvarnice, dokumentátorka
Radim Hanuš	technik archeologického pracoviště, dokumentátor
Jiří Chládek	konzervátor archeologického pracoviště, pracovník provozu, domovník a údržbář
Jana Linhová	pokladní muzea
Ludmila Buchalová	dozor v expozici, pokladní muzea

Dana Nagyová uklízečka

Zkrácený a sezónní pracovní úvazek:

Jiří Müller	terénní technik archeologického výzkumu
Václav Domin	obsluha plynové kotelny
Mgr. Radka Frčková	dozor v muzeu
Anežka Pokobová	zpracování mezd
Ing. Jitka Štěpánková	dozor v muzeu
Ing. Jiřina Kalkušová	dozor v muzeu
Kryštof Kudláček	dozor v muzeu

Jitka Zabilková	dozor v pobožce muzea
Helena Jeřábková	dozor v pobožce muzea
Anita Lorencová	dozor v pobožce muzea
Miroslava Pečenková	dozor v pobožce muzea
Iva Zítková	úklid v pobožce muzea (5-7/2017)

IV. Výkony muzea

Přehled výstav v muzeu:

1. „**ADOLF BORN ANEB JAK VZNIKÁ POŠTOVNÍ ZNÁMKA**“, ve spolupráci s Poštovním muzeem v Praze, 11. 10. 2016 – 8. 1. 2017
2. „**HVĚZDY STRÍBRNÉHO PLÁTNA – Herecké osobnosti prvorepublikového a protektorátního filmu a divadla**“, ve spolupráci s Letohrádkem Mitrovských v Brně, 29. 11. 2016 – 8. 1. 2017
3. „**LEA KONVALINKOVÁ – RESTAURÁTORSKÉ PRÁCE A KŘÍDLA MOTÝLÍ...** – 28. 2. 2017 – 30. 4. 2017

Přehled výstav v pobožce, Památníku – rodném domě Adalberta Stiftera v Horní Plané:

1. „**LEN NA ŠUMAVĚ A HORNOPLÁNSKU aneb Když ještě len velkou cenu měl**“ – dokumentární výstava, 1. 4. – 15. 12. 2017
2. „**ZE BŘEHŮ STARÉ VLTAVY**“ – dokumentární výstava o místech zatopených lipenskou přehradou, 16. 7. – 15. 12. 2017

Přehled autorských a kooperačních výstav mimo muzeum:

1. „**Staré mapy Čech**“ – autorská výstava originálního mapového souboru z fondu muzea, Poštovní muzeum Praha, 4. 10. 2016 – 12. 2. 2017
2. „**František Mach – Konec II. světové války ve Velešíně**“, kooperační výstava ve spolupráci s Fotoklubem Český Krumlov, Městské divadlo Český Krumlov, 6. 5. – 5. 6. 2017
3. „**Kleť a Blanský les – obraz krajiny, krajina v obrazech**“, kooperační výstava, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 19. 5. - 17. 9. 2017

Podíl v dlouhodobých výstavách jiných organizací:

Na základě předchozí spolupráce muzeum podporovalo dlouhodobé zápůjčky v muzeích ve Velešíně, Hořicích na Šumavě, Chvalšínách, Frymburku, Lipně nad Vltavou a ve stálé expozici Klášterů Český Krumlov.

Výběr z akcí muzea (dílky, workshopy, přednášky, soutěže, konference ad.)

1. **Ručně šitý patchwork** – výtvarná dílna, RMCK, 18. 3.
2. **Jak si splnit sen** – přednáška a povídání a archeology Regionálního muzea, Městská knihovna v Českém Krumlově, 24. 3.
3. **Jihočeské straky – velikonoční dílna**, RMCK, 9. 4.
4. **Muzejní noc** – Květinová slavnost k Letnicím, Horní Planá, 3. 6.

5. **Bylinkové putování s letničním obyčejem u studánky**, Horní Planá, 4. 6.
6. **Jak si splnit sen** – přednáška a povídání a archeology Regionálního muzea, RMCK, 20.6.
7. **Den lovců mamutů** – dílna na téma život v pravěké jeskyni s ukázkou tradičního jeskynního života, Dobrkovická jeskyně, 24. 6.
8. **Den v pravěku** – dílna na téma život v pravěku, Česko-anglické gymnázium v Českých Budějovicích, 26.6.
9. **Letní řemeslné dílny „U Stifterů“** – výroba mýdla a kosmetiky, Horní Planá, 12. 7.
10. **Letní řemeslné dílny „U Stifterů“** – suché plstění ovčí vlny, výroba mýdla, Horní Planá, 19. 7.
11. **Letní řemeslné dílny „U Stifterů“** – kolorování historických pohlednic, Horní Planá, 26. 7.
12. **Letní řemeslné dílny „U Stifterů“** – mokré plstění ovčí vlny, výroba mýdla, Horní Planá, 2. 8.
13. **Letní řemeslné dílny „U Stifterů“** – pyrografie a výroba mýdla, Horní Planá, 9. 8.
14. **Letní řemeslné dílny „U Stifterů“** – Tkaní na hřebenových a náramkových stavech, karetkách a rámech, výroba mýdla, Horní Planá, 23. 8
15. **Heinrich Ritter vor Ferstel – velký architekt malého projektu, přednáška**, Horní Planá, 25.8.
16. **Veletrh pravěké a středověké kultury - Kupecká osada KRUMBENOWE**, 9.9. - 10. 9., RMCK
17. **Svatováclavský den lovců mamutů**, tradiční setkání s pravěkými lovci v Dobrkovické jeskyni, 28. 9. Dobrkovická jeskyně.
18. **Dílna s bylinkovou vycházkou – kořeny a plody pozdního léta**, Horní Planá, 21.10.
19. **Svatomartinská slavnost** – tradiční akce pro veřejnost s příjezdem Martina na bílém koni, dělením svatomartinských rohlíčků, průvodem světél a svatomartinským občerstvením, Horní Planá, 11. 11.
20. **Adventní lidový jarmark „U Stifterů“** – tvůrčí dílny, předvádění řemesel ad., Horní Planá, 2. 12.
21. **Betlémské tee-pee** – rozdávání betlémského světla. Pořádáno ve spolupráci se skautským oddílem v Českém Krumlově, RMCK, 17.12.

Akce pro školy, zájmové skupiny, příměstské tábory a veřejnost v Dobrkovické jeskyni

21. 5.	(10 osob)
2. 6.	(30 osob)
21. 6.	(30 osob)
24. 6.	(42 osob)
28. 6.	(23 osob)
14. 7.	(39 osob)
21. 8.	(20 osob)
23. 8.	(34 osob)
28. 9.	(216 osob)

CELKEM: 9 akcí – 444 návštěvníků.

Dlouhodobě připravované výstavní, prezentační a vzdělávací projekty:

- **„Porta Culturae“**, organizační příprava přeshraničních edukačních programů (dílen a workshopů) pro veřejnost se zaměřením na popularizaci archeologie, 2016 ad. (Mgr. Šmahelová, Ph.D.).

Kooperační činnost:

V rámci dlouhodobého partnerství s domácími i zahraničními institucemi posilovalo RMCK spolupráci s Asociací muzeí a galerií ČR, organizacemi zřízenými v oblasti kultury JČK, Státním oblastním archivem v Třeboni, Státním oblastním archivem, pobočkou v Českém Krumlově, Státním okresním archivem v Českém Krumlově, Národním památkovým ústavem v Č. Budějovicích, Muzeem Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově, Institutem Adalberta Stiftera v Linci, Spolkem Adalberta Stiftera v Mnichově, Spolkem Mühlviertler Museumsstrasse, museem Schlossmuseum Freistadt, museem Böhmerwaldmuseum v Pasově, Euroregionem Šumava-Bavorský les, Českou televizí, televizí JTV, Českým rozhlasem, KIWANIS klubem Český Krumlov, spolkem Kulturvernetzung Niederösterreich.

Vstupné a návštěvnost:

Návštěvnost RMCK v roce 2017

Výstavy a expozice RMCK	7 030
- z toho akce RMCK*	4 618
Rodný dům Adalberta Stiftera	4 399
- z toho akce konané v pobočce	1 692
CELKEM	11 429
Externí výstavy**	3 160
CELKOVÁ NÁVŠTĚVNOST VÝSTAV A AKCÍ MUZEA***	14 589

* nezahrnuje návštěvnost akce Kupecká osada KRUMBENOWE ve dnech 9. - 10. 9. 2017

** dle statistik získaných od partnerů

*** včetně externích výstav

Za plné vstupné	3 077
Za snížené vstupné	1 418
Za rodinné vstupné	459
Neplaticích*	6 475

*z toho 4 212 neplaticích návštěvníků akce Kupecká osada KRUMBENOWE 9. - 10. 9. 2017

Počet otevíracích dnů pro veřejnost	270
- v tom RMCK 3. 1. – 8. 1. a 28. 2. – 30. 4. 2017*	62
Nejvyšší evidovaná denní návštěvnost (9. 9. 2017)	3 329
- z toho pobočka muzea – Památník – Rodný dům Adalberta Stiftera	32
- z toho „Kupecká osada KRUMBENOWE“ – 10 – 18 hod.	3 297

* 1. 5. - 31. 12. 2017 provozní uzavírka hlavní budovy muzea z důvodu stavební rekonstrukce.

Vstupné RMCK v roce 2017

V roce 2017 bylo stanoveno základní vstupné v RMCK a v pobočce v Horní Plané následovně:

DOSPĚLÍ	50,- Kč
SLEVY	25,- Kč
RODINNÉ VSTUPNÉ	100,-Kč
ORGANIZOVANÉ VÝPRAVY - ŽÁCI	20,- Kč

V roce 2017 muzeum poskytlo na základě materiální a finanční podpory města Český Krumlov bezplatný vstup na vybrané akce (Kupecká osada KRUMBENOWE 9. - 10. 9. 2017, Svatováclavský den lovců mamutů 28.9.). Stejně jako v předešlém roce bylo poskytnuto progresivní snížení vstupného k návštěvě výstav a expozic v rámci školní výuky pro žáky a studenty ZŠ a SŠ škol z regionu.

V RMCK a v muzejní pobočce proběhlo v rámci tradičních akcí 5 dnů volného vstupu (Dny Evropského dědictví, Muzejní noc 2017, Adventní lidový jarmark „U Stifterů“ ad.).

Český Krumlov CARD:

I přes vynucenou technickou uzavírku navázalo Regionální muzeum na spolupráci z předchozích let a smluvně podpořilo projekt Český Krumlov CARD, uzavřený mezi Českokrumlovským Rozvojovým fondem, spol. s r.o. a vybranými kulturními institucemi, působícími ve městě – Státní hrad a zámek, Egon Schiele Art Centrum, Museum Fotoatelier Seidel, Kláštery Český Krumlov a Regionální muzeum v Českém Krumlově. Prodej společné vstupenky, tzv. Český Krumlov Card, zajišťuje progresivní slevu 50% na vstup do všech pěti institucí. Po období dvouměsíční výstavní sezóny, která předcházela následně provozní přestávce, se prodalo celkem 24 Český Krumlov CARD, z toho 17 v režimu plného, 6 zlevněného a 1 rodinného vstupného v celkové hodnotě 6 600,- Kč.

Kulturně výchovná, přednášková a konzultační činnost:

Regionální muzeum bylo v roce 2017 pořadatelem a spolupořadatelem 32 kulturně výchovných akcí (přednášky pro školy a veřejnost, řemeslné dílny, workshopy, komentované prohlídky, tematické vycházky, besedy ad.) s celkovou účastí 1 165 osob. Z tohoto počtu bylo 23 akcí pro děti a mládež s celkovou účastí 419 osob. Z hlediska organizace samostatnou kulturně – výchovnou akcí byl v pořadí 4. ročník Veletrhu pravěké a středověké kultury – Kupecká osada KRUMBENOWE, který během víkendového programu (9. - 10. 9.) navštívilo 4 212 osob.

Systematické přípravě didaktických pracovních listů, organizaci přednášek, tematických vycházek se přednostně věnovala muzejní pedagožka Mgr. M. Caisová, další přednášky, besedy, komentované prohlídky, tematické dílny a workshopy připravili L. Kohoutková, Mgr. A. Glaserová, Mgr. L. Šmahelová, Ph.D., Mgr. V. Podaná, L. Hůlková a Mgr. I. Slavík.

V rámci své kompetence a oborového zaměření uskutečnili odborní pracovníci muzea celkem 98 konzultací, jejichž nejčastější formou byly badatelské návštěvy.

Archeologie:

Výzkumná sezóna se naplno rozběhla hned v předjaří nového roku. Jeden z prvních archeologických výzkumů byl prováděn v souvislosti s rekonstrukcí domu čp. 74 na Plešiveckém náměstí v Českém Krumlově. Sondáž ve sklepení a přízemní domu nepřinesla mnoho nálezů, přesto na základě jejich vyhodnocení bylo možné potvrdit předpokládané renesanční stáří objektu. Během roku bylo dále monitorováno více než 30 akcí, archeologové se v rámci stavebních aktivit nejčastěji pohybovali na území města Český Krumlov (např. přístavba nových pavilonů v areálu Nemocnice, nová parkovací stání na Plešivci, výstavba rodinných domů), na Lipensku (nové ubytovací kapacity), Kájovsku a Křemežsku, kde byly zahájeny rekonstrukce a opravy komunikací. Většina staveb byla archeologicky negativní, a proto byla dozorována formou dohledu. Provedení rozsáhlého archeologického výzkumu si vyžádaly stavební práce na obnově budovy bývalé fary ve Chvalšínách. Dům čp. 129 je postupně adaptován pro potřeby péče o děti s poruchami autistického spektra, razantní stavební úpravy se dotkly nejen interiéru, ale i rozsáhlého dvorního a prodlouženého zadního traktu, užívaného z velké části jako zahrada. Poloha objektu v samotném centru historického městečka, navíc v těsné blízkosti západního závěru gotického kostela sv. Maří Magdalény, velkorysá a na místní poměry nadstandardní šíře objektu a v neposlední řadě staré čp. 2 uváděné na historických plánech města dávaly od počátku tušit, o jak výjimečný historický dům v rámci městečka půjde. Budova nebyla vždy farním objektem. Nejstarší prameny se vztahují k 18. století (1705), kdy dům, zakoupený církví po třicetileté válce a velkém požáru v roce 1620, prošel radikální přestavbou. Současný stavebně historický průzkum odhalil, že nejstarší částí domu – polozapuštěný sklep a spíží komora na jižní straně – pocházejí z gotické stavby z 15. století. Původně se nejspíš jednalo o dva domy na standardních úzkých gotických parcelách, které byly přestavěny a sjednoceny kolem poloviny 16. století, snad následkem některého z chvalšínských požárů (1516). Samotné umístění budovy – v dolní části náměstí s největší koncentrací domů s gotickými portály, v těsné blízkosti kostela a v sousedství dnes již neexistujícího čp. 1, které můžeme považovat za lokační objekt – svědčí o jeho významném postavení. Archeologický výzkum doplnil tyto informace o unikátní historické souvislosti, vztahující se k samotnému založení Chvalšín, městečka na staré obchodní Linecké stezce, poprvé zmiňovaných k roku 1281. Na dvoře fary byl výzkumem odkryt pozůstatek zahloubeného dřevěného domu drážkové konstrukce s mimořádně zachovalým dřevěným roubením. Na základě keramiky i dendrochronologické analýzy byl datován do poloviny 13. století. Jedná se o pozůstatek původní dřevěné zástavby jedné z gotických parcel. Při snižování podlah v jižní části domu byly zachyceny vrstvy svědčící o masivním požáru a destrukci v průběhu 15. a 16. století a relikty zdiva související s původní dispozicí. Zcela zásadním a výjimečným nálezem byla okrouhlá jáma s vypálenými stěnami, jejíž výplň obsahovala silnou koncentraci bronzové strusky, odlévací kanálek a několik zlomků hliněné formy. Jedná se o jámu pro jednorázové odlití zvonu, datovanou nálezy keramiky do 13. století. Objev zvonařské dílny je sám o sobě unikátní – jde o zatím druhý případ v jižních Čechách a jeden z nejstarších dokladů odlévání zvonu v celé střední Evropě. Tento nález dokresluje zásadní historickou informaci, že pozdně gotický kostel sv. Máří Magdalény z let 1487 – 1507 byl postaven na místě staršího kostela, a dal ho roku 1293 vystavět opat Heřman ze Zlatokorunského kláštera, k jehož majetku Chvalšínu náležely. Zvony byly velmi citlivé na transport a bylo proto obvyklé, že zvonaři za prací vyjížděli a zvony odlévali přímo na místě určení. Objevená zvonařská jáma v čp. 129 je němým svědkem jistě slavné události odlití zvonu pro první kostel ve Chvalšínách, poprvé zmiňovaných jako městečko právě roku 1293.

Dalším, zejména technicky a organizačně náročným archeologickým výzkumem byla sondáž v Rožmitále na Šumavě. Obvodové zdivo kostelů je vlivem mnohaleté neúdržby zanedbané a vlhké.

Postupující degradace venkovních i vnitřních omítek, mnohdy s dochovanou cennou výmalbou proto vyžaduje razantní sanační opatření. Odvlhčení zdiva se nejčastěji provádí pomocí drenáží vedených těsně po obvodě kostela nebo pokládkou nové dešťové kanalizace. To je i případ původně raně gotického kostela Nanebevzetí Panny Marie, který je jako farní poprvé uváděn již v roce 1259. Podhorské městečko, v jehož dolní části se kostel nalézá, je velmi svažité. Nestejná úroveň a velké výškové rozdíly terénu v okolí kostela způsobují hromadění ohromného množství vody, kterou bylo potřeba odkanalizovat. Trasy výkopů a šachet byly vedeny prostorem bývalého i dosud funkčního hřbitova. Od počátku bylo proto nutné uvažovat o narušení středověkých či novověkých pohřbů. V místech plánovaných sběrných šachet byly položeny 3 zjišťovací sondy, jejichž úkolem bylo ověřit množství, stáří a hloubku uložení starších hrobů. Sondy byly archeologicky kopané do hloubky 120 – 140 cm, poté byly z důvodu podezření na recentní stáří hrobů předány odpovědné pohřební službě k dokopání. Její pracovníci vyhloubili sondy do stavbou požadované hloubky přesahující 2 metry. Pozorovány byly pouze jednotlivé dislokované kosti, ojedinělé železné součásti rakví (kování, hřeby), v jednom případě fragment růžence z bílých korálek a poškozené kamenné náhrobky se zbytky litinových křížů. Tyto pak byly deponovány v prostou hřbitova k pozdějšímu pietnímu uložení. Zbylé trasy výkopů byly průběžně dozorovány, na žádném místě však středověké ani novověké pohřby nebyly narušeny.

Knihovna:

Knihovna RMCK není veřejnou knihovnou ve smyslu zákona 257/2001 Sb., O knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, její funkce je stanovena pro vnitřní potřeby muzea a pro veřejné prezenční využití na základě badatelského řádu.

K 31. 12. 2017 činil počet knihovnických jednotek 5 661 kusů. Roční přírůstek byl 29 evidenčních čísel knihovny. Knihovna měla 7 registrovaných uživatelů, počet výpůjček činil 132 kusů, zejména pro badatele, příruční knihovny odborných pracovníků a jako exponáty v expozicích a výstavách. Výdaje na knižní fond činily 10 406,- Kč. K běžnému konzultačnímu využití byla využívána i příruční knihovna v Památníku Adalberta Stiftera v Horní Plané. Pro katalogizaci fondu knihovny je využit počítačový program CLAVIUS.

V. Regionální muzeum v Českém Krumlově

Rozbor hospodaření za rok 2017

Organizace hospodařila v roce 2017 s kladným výsledkem hospodaření.

Výsledek hospodaření: 144 145,88 Kč

V r. 2017 proběhla investiční akce - rekonstrukce topení, depozitářů a výměna vstupních dveří v budově muzea v Českém Krumlově. Tato akce ovlivnila zásadním způsobem provoz organizace a to jak v příjmech z vlastní činnosti tak v čerpání schválených výdajů. Muzeum bylo uzavřeno pro návštěvníky od května do prosince 2017.

Na r. 2018 je naplánována rekonstrukce toalet pro návštěvníky muzea a z toho důvodu navrhujeme zlepšeným výsledkem hospodaření posílit Fond investic.

Výnosy organizace za rok 2017

Plán	11 737 tis. Kč
Skutečnost	10 595,5 tis. Kč

Z toho:

Příspěvky na provoz v roce 2017	9 806 tis. Kč
Dotace od Města Český Krumlov	46 tis. Kč

- na akci „Kupecká osada Krumbenowe – veletrh pravěké a středověké kultury“

Rozpuštění transferů	196 tis. Kč
Vlastní tržby organizace činily	548 tis. Kč

- na prodeji služeb se vybralo o 138 tis. Kč více oproti plánovanému rozpočtu/archeologické průzkumy
- zprostředkovaný prodej zboží byl ukončen k březnu 2017 a v průběhu roku se vracelo zboží a vypořádávaly závazky z prodeje zboží

Náklady organizace činily v roce 2017

Plán 11 737 tis. Kč

Skutečnost 10 451 tis. Kč

Čerpání položky Spotřeba materiálu účet 501 bylo nižší o -246 tis. Kč, Energie účet 502 nižší čerpání oproti plánovanému rozpočtu o -119 tis. Kč, Opravy a udržování účet 511 nižší čerpání o -1163 tis. Kč, Náklady na reprezentaci účet 513 nižší čerpání o 38 tis. Kč, Mzdové náklady účet 521 vyšší čerpání o 162 tis. Kč (2x úprava tarifů v průběhu roku), Zákonné sociální náklady účet 524 vyšší čerpání o 68 tis. Kč, Zákonné sociální náklady účet 527 vyšší čerpání o 41 tis. Kč, Odpisy účet 551 vyšší čerpání o 29 tis./zařazena rekonstrukce v budově do užívání/, Náklady z DDHM účet 558 nižší čerpání o 349 tis. Kč.

Zaměstnanci

průměrný evidenční počet zaměstnanců 16

průměrná měsíční mzda v roce 2017 26 182,00 Kč

Peněžní fondy

Fond odměn (účet 411) zůstatek je 327,-- Kč

Rezervní fond (účet 413) zůstatek je 777 tis. Kč

Investiční fond (účet 416) zůstatek je 2 076 tis. Kč

tvorba fondu – z odpisů 293 tis. Kč, dotace od zřizovatele 2 550 tis. Kč

čerpání fondu – 7 640 tis. Kč

- 7 381 tis. Kč rekonstrukce topení, depozitářů, vstupních dveří v budově
- 348 tis. Kč pořízení DHM
- 84 tis. projektová dokumentace k připravované rekonstrukci WC návštěvníků

Pohledávky, závazky – ve lhůtě splatnosti

Péče o majetek

Od května 2017 bylo muzeum uzavřeno pro návštěvníky a začaly přípravné práce pro plánovanou rekonstrukci topení, depozitářů a vstupních dveří, celkové náklady na uvedené práce byly v hodnotě 7 730 853,--Kč. Dále bylo provedeno restaurování sbírkových předmětů za 229 tis. Kč, 1. etapa oprav parket ve výstavních sálech za 99 tis. Kč, výměna kobereců v expozici 113 tis. Kč, oprava elektroinstalace 47 tis. Kč, zednické a malířské opravy 36 tis. Do nového depozitáře byl pořízen regálový systém za 215 tis. Kč, a pro archeologické pracoviště byla nakoupená totální stanice za 149 tis. Kč.

Ostatní

Účet 389 dohadné položky – na účet je účtováno ve výši uhrazených záloh na energie

Vypracovala: *Jitka Bohdalová*, ekonom

VI. Propagace, marketing

Muzeum poskytuje základní a programové informace na samostatné internetové adrese: www.muzeumck.cz. Internetové stránky jsou přístupné ve třech jazykových mutacích (čeština, angličtina, němčina). Pozvánky, annonce a informační články k hlavním sezónním výstavám a akcím byly v průběhu roku zveřejňovány ve vybraných tištěných periodikách (MF dnes, 5 plus 2, Českokrumlovský deník, Zpravodaj města Český Krumlov, Ozvěny, Kulturní kalendář, Turista ad.), na internetovém portálu Oficiálního informačního systému Města Český Krumlov: www.ckrumlov.cz, internetových stránkách www.kulturni-most.cz a dále prostřednictvím informačních a kulturních relací Českého rozhlasu České Budějovice, České televize (ČT1, Regionální vysílání ČT) a regionální televize JTV.

Po dobu technické uzavírky hlavní budovy muzea byl kladen zvýšený důraz na propagaci výstav a akcí v pobočce muzea Památníku – Rodném domu Adalberta Stiftera v Horní Plané. Zvýšený objem prostředků byl vyčleněn rovněž na propagaci v pořadí již 4. ročníku Veletrhu pravěké a středověké kultury – kupecká osada KRUMBENOVE, pro nějž byl nad rámec standardní propagace zajištěn výlep na billboardových a bigboardových plochách na silniční trase Český Krumlov a České Budějovice. Potřeba operativně sdílet aktuální informace vedla k intenzivní propagaci muzea na sociálních sítích a stálé aktualizaci informací na turistických a informačních serverech. V roce 2017 muzeum využilo možnosti prezentace na několika domácích a zahraničních veletrzích cestovního ruchu:

REGIONTOUR, Brno, 19. – 22. 1. 2017.

HOLIDAY WORLD, Praha, 16 – 19. 2. 2017.

TravelFest, České Budějovice, 6. – 8. 4. 2017.

Týden sousedů – Prezentace kultury a cestovního ruchu tří českých a tří bavorských příhraničních regionů. Eisenstein/Železná Ruda, 28. 6. – 2. 7. 2017.

ÜBERGÄNGE – PŘECHODY – Kultur aus Südböhmen – prezentace příspěvkových organizací JČ kraje, Gmünd, 4. 12. 2017.

VII. Ochrana sbírek, sbírkotvorná a odborná činnost

K 31. 12. 2017 činil počet evidenčních čísel sbírkových předmětů a jejich souborů 21 539. Průběžně pokračovala i digitalizace sbírkové evidence a na konci roku bylo zpracováno 18 820 evidenčních záznamů 2. stupně v základní podobě, tj. prepisem stávajících katalogizačních karet. Kromě toho bylo pořízeno a předtiskově zpracováno dalších cca 1 400 digitálních snímků (fotografie, scan) obrazových a textových dokumentů, sloužících k doplnění fotodokumentace sbírkového fondu a pro výstavní a propagační potřeby. Za sledovaný rok bylo zapsáno 21 přírůstkových čísel sbírkových předmětů nebo jejich souborů, z toho 9 úplatně (per rollam) a 12 bezúplatně (sběr, vlastní výzkum). V roce 2017 prošlo konzervováním nebo restaurováním celkem 270 předmětů. Celkový objem nákladů na konzervování a restaurování sbírkového fondu činil 229 tis. Kč.

Významné akvizice v roce 2017 (výběr):

Podsbírka M – mapy

1. Mapa – Bohemia, Abraham Ortelius, Amsterdam 1602, kolorovaná mědirytina, 8 x 10,5 cm
2. Mapa – Le Royaume de Boheme, Jean Baptiste Nolin, Paris 1742, kolorovaná mědirytina, 44 x 55 cm
3. Mapa – Boheme et Lusace, Rigobert André Bonne, Paris 1762, kolorovaná mědirytina, 32 x 22 cm
4. Mapa – Nova totius Regni Bohemiae tabula reverendissimis, Jan Jiří (Mořic) Vogt, Norimberk 1712, kolorovaná mědirytina, 65 x 85 cm

Podsbírka VU – výtvarné umění

1. Obraz – Motiv městského zákoutí v Českém Krumlově, Wilhelm Fischer, 1927, akvarel na papíře, 38 x 23 cm

Podsbírka Nn – etnografická

1. Obrazové album – Deutsche Trachten aus den Sudetenländern, Mally Fritzi, Volk und Reich Verlag, Praha 1943

Podsbírka H – historická

1. Soubor negativů na skle a planfilmů z rodinné pozůstalosti po velešínském rodákovi a fotografovi Františku Machovi (konec II. světové války, církevní události, společenské akce, ateliérové fotografie ad.)
2. Noviny Wiener Bilder – vydání z let 1917 – 1918
3. Noviny Světová válka 1914 slovem i obrazem – vydání z let 1914 – 1915; Noviny Světová válka 1916 slovem i obrazem – vydání z let 1915-1917

Podsbírka Reg/Ast – knihy

1. Kniha – Stifter Adalbert, Studien I., Pest. Gustav Heckenast. 1864.
2. Kniha – Stifter Adalbert, Studien II., Pest. Gustav Heckenast. 1864.
3. Kniha – Stifter Adalbert, Hrad bláznů. P. Král 1929.

V odborné rešeršní, dokumentační a studijní činnosti byli pracovníci RMCK zapojeni do dlouhodobých projektů:

- „Porta Culturae“, kooperace na projektu archeologických dílen pro veřejnost (Jihomoravský kraj, Jihočeský kraj, kraj Vysočina a Dolní Rakousko), 2016 ad. (Mgr. L. Šmahelová, Ph.D.)
- „Příprava pracovních dílen a projektů pro školy a dětské návštěvníky“ (Mgr. M. Caisová, Mgr. Glaserová, Mgr. L. Šmahelová Ph.D., Mgr. Effenberková, L. Kohoutková, L. Hůlková, J. Chládek, Mgr. V. Podaná)
- HAK DoMo „Mediathek der historischen Alltagskultur zwischen Donau und Moldau“ – kooperační projekt – Regionalmanagement Oberösterreich GmbH (Linz – Horní Rakousko), Mühlviertler Museumsstraße (Freistadt – Horní Rakousko), Regionální muzeum v Českém Krumlově; realizace: 2015 ad. (Mgr. I. Slavík, Mgr. F. Lýsek)

Čestné členství zaměstnanců muzea ve statutárních a jiných orgánech institucí a sdružení, jejichž činnost je svým obsahem konformní s činností a funkcí muzea:

- „Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich“ – Mgr. I. Slavík, člen korespondent institutu
- „Adalbert-Stifter-Verein e. V. München“ – Mgr. I. Slavík, člen mezinárodního kuratoria spolku
- „Jungbauerův šumavský vlastivědný spolek“ – Lenka Hůlková, zakládající členka a členka představenstva spolku
- „Spolek Stifterův park“ – Lenka Hůlková, předsedkyně spolku
- „Sociální komise města Český Krumlov“ – Lenka Kohoutková, členka komise
- „Časopis Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce“ – Mgr. Filip Lýsek, člen redakční rady
- „Komise pro sbírkotvornou činnost“ - Prachatické muzeum – Mgr. Ivan Slavík, člen komise

S využitím podkladů odborných pracovníků a ekonomického úseku RMCK zpracoval

Mgr. Filip Lýsek,
ředitel Regionálního muzea v Českém Krumlově

Mgr. Filip Lýsek

Únorové ohlédnutí za hlavní stavební akcí roku 2017 (rozhovor pro DENÍK Jižní Čechy - únor/2018)

Rok 2017 byl pro muzeum naprosto mimořádný tím, že se do něj po osmi letech od rekonstrukce elektroinstalace a fasád hlavní budovy vrátil čilý stavební ruch. Muzeum prošlo kompletní rekonstrukcí otopné soustavy, hlavního depozitáře a rekonstrukcí hlavního vstupu do muzea a připravuje se na novou výstavní sezónu 2018.

Jak jste pokročili s opravami?

S úlevou i uspokojením mohu konstatovat, že stavební práce, jejichž nejpodstatnější část byla plánována na období hlavní sezóny minulého roku, se podařilo včas dokončit. Kolaudační souhlas, opravňující k užívání stavby, jsme získali v závěru září. Termínové dokončení stavebních prací bylo předpokladem nejen pro včasné zahájení topné sezóny, ale i pro organizaci dalších činností, navazujících na stavební rekonstrukci a předcházejících opětovnému zpřístupnění muzea v letošním roce.

Jde všechno podle plánu (resp. co všechno se opravuje/inovuje)?

Rozsah a charakter stavebních prací znamenal mimořádně citelný zásah do vnitřní infrastruktury muzea. Prozaicky řečeno: nic nezůstalo na svém místě. Stavební akci předcházelo 1,5 měsíce bouracích a stěhovacích prací v expozicích, depozitáři, vybraných kancelářích i zázemí a to za podmínek, které historická budova muzea z pol. 17. stol. skýtá, tj. bez výtahu a ve čtyřech nadzemních podlažích. Jen pro představu v rámci přípravy na rekonstrukci depozitáře bylo nutné přemístit bezmála 15 000 sbírkových předmětů. Jejich bezpečné vynětí, transport a následné uložení představovalo hodiny a hodiny práce s balením, ukládáním do transportních přepravek a následně desítky a stovky schodů z depozitáře do náhradních prostor a zpět. V další etapě došlo na stěhování regálů, lístkovnic, stolů, skříní a dalšího vybavení. Ve výstavních sálech a expozici se situace lišila v tom, že kromě rozborky a stěhování bylo nutné provést rovněž rozsáhlou demolicí výstavní paneláže, stojící v trasách rozvodů topení. I přesto se díky vynaloženému úsilí pracovníků muzea a přístupu stavební firmy podařilo dosáhnout toho, co si projekt předsevzal. Rekonstrukcí topení včetně rozvodů došlo k posílení provozního a návštěvnického komfortu, nehledě na celkový estetický účinek, který rozhodně není zanedbatelný. Rekonstrukcí hlavního depozitáře muzeum získalo klimaticky odstíněný a temperovaný úložný prostor splňující standardy moderních depozitářů. Rekonstrukcí hlavního vstupu do muzea se podařilo vyřešit dlouhodobě se zhoršující stav konstrukce, eliminovat tepelné ztráty a posílit úroveň zabezpečení.

Stiháte termín dokončení?

Kolaudačním souhlasem práce rozhodně neskončily ba naopak. Aktuálně se nacházíme ve fázi, která se příliš neliší od té, o které jsem mluvil v souvislosti s přípravou na rekonstrukci. Dennodenní stěhování exponátů, úložného a výstavního fundusu, vitrin a vybavení. Adaptaci výstavních prostor a zázemí pro novou výstavní sezónu doprovází nekončící úklid, který je po měsících mimořádně prašných stavebních prací jakousi základní podmínkou existence. Práce probíhají etapizovaně a s vidinou zahájení výstavní sezóny ve stanoveném termínu, tj. 3. 4. 2018.

Nevyskytly se nějaké komplikace?

Vrátím-li se k hlavním stavebním pracím, pak je nutné říci, že situace nebyla rozhodně jednoduchá. Vezmeme-li v úvahu, že poslední rekonstrukce topení proběhla na přelomu 70. a 80. let minulého století, dokumentace skutečného provedení se prakticky nezachovala a budova má za sebou více jak 360 let historie, bylo i přes důkladné projektování možné očekávat leccos. Většinu problémů se ale podařilo podchytit již v rámci projektu a tak zbyly povětšinou operativní úkoly, s nimiž se rekonstrukce historických objektů běžně potýkají. Všechny se za mimořádného přispění technického dozoru, stavební firmy i pracovníků muzea podařilo včas a úspěšně vyřešit. Z hlediska finančního zajištění byla klíčovým faktorem podpora zřizovatele muzea, Jihočeského kraje, bez něhož by projekt nebyl myslitelný. Celkové náklady stavební rekonstrukce činili 7,2 mil. Kč. Akce byla financována z investičního fondu organizace s přispěním investiční dotace od zřizovatele.

A jaké výstavy chystáte?

Stalo se nepsaným pravidlem, že muzejní sezónu s dvouletou pravidelností zahajuje výstava s archeologickou tematikou. Nejinak tomu bude v letošní sezóně, kterou 3. 4. zahájí výstava s podmanivým názvem i tématem „Dobrodružství archeologie“, věnovaná popularizaci oboru, vzbuzujícího zájem i vášně rozsáhlého spektra veřejnosti. Program hlavní výstavní sezóny bude věnován autorským výstavám k výročí 100 let od konce I. světové války a vzniku Československé

republiky a 50 let od událostí Pražského jara a invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Podzimní a zimní program na hlavní budově bude vyhrazen výtvarným výstavám regionálních autorů. 15. 4. bude po technické přestávce zahájena rovněž nová výstavní sezóna v pobočce muzea - Památníku Adalberta Stiftera v Horní Plané. Pro ty, kteří dosud neměli příležitost, zde bude do konce května k vidění monografická výstava *Len na Šumavě a Hornoplánsku*, věnovaná historii pěstování a zpracování lnu a významu lnu v životě člověka a lidových zvycích. Ústředním tématem hlavní sezóny bude autorská výstava Adalber Stifter v ilustracích, věnovaná českorakouskému spisovateli, malíři a pedagogovi, u příležitosti výročí 150 let od jeho smrti, které si letos připomínáme. Návštěvníci se současně mohou těšit na dlouhodobou výstavu *Ze břehů staré Vltavy* – příběhy řeky, krajiny a lidí, instalovanou ve dvoře památníku. Závěrem bych rád pozval do Horní Plané na první akci letošního roku, kterou je masopustní úterý u „u Stifterů“ 13. 2. s pečením českých buchet žáky hornoplánských základních škol. Je na co se těšit.

Mgr. Lucie Šmahelová, PhD.

Edukační programy archeologie 2017

Rozsáhlé rekonstrukční práce v roce 2017 si vyžádaly řadu změn i provozních omezení, která zasahovala nejen do běžného pracovního režimu, ale zákonitě ovlivnila rovněž spektrum a intenzitu běžných edukačních programů, závislých na prostoru i personálním zajištění. Tematické dílny a víkendové workshopy sice nebylo možno realizovat v prostorách muzea, usilovali jsme však o to, aby zůstaly zachovány externí edukační programy, které jsou školami i veřejností pravidelně vyhledávány.

Dobrkovická jeskyně

Mezi edukační stálice patří v první řadě Dobrkovická jeskyně (jeskyně U hamru v Dobrkovicích), která v průběhu jara a léta 2017 nadále suplovala provoz terénní stanice pro školy a příměstské tábory (21. 5., 2. 6., 21. 6., 28. 6., 14. 7., 21. 8., 23. 8.). V rámci zážitkových programů se děti nejprve názorně seznámily se základními obdobími pravěku, vývojem řemesel i technologií a s ukázkami typických předmětů, zatímco ve druhé a mnohem oblíbenější části programu si vyzkoušely také praktickou stránku pravěkého živobytí: ulovit divokého kance, rozdělat oheň, nadrtit mouku na zrnotěrce a upéct z ní placky, utkat si ozdobnou tkanici či vytvořit z hlíny nádobku.

Své místo si v jeskyni udržely samozřejmě i tradiční Dny lovců mamutů určené pro veřejnost (24. 6., 28. 9.) a zaměřené na prezentaci této významné paleontologické a archeologické lokality. Spolu s výsledky výzkumu a původními nálezy z roku 1933–34 se návštěvníci mohli seznámit také s každodenními činnostmi ze života pravěkých lovců, představenými formou experimentální archeologie. Pro opakovaně nízkou návštěvnost bude nicméně od roku 2018 červnový Den lovců mamutů vynechán (35 návštěvníků v roce 2016, 42 návštěvníků v roce 2017) a naopak intenzivnější pozornost budeme věnovat zářijového programu, který již tradičně probíhá na sv. Václava a který je dlouhodobě návštěvnicky atraktivnější.

(Dobrkovická jeskyně v roce 2017 hostila celkem 7 akcí pro školy a příměstské tábory s návštěvností 186 dětí a 2 akce pro veřejnost s návštěvností 42 a 216 lidí).

Terénní stanice – aktuální stav

Jakkoliv má edukační prostor Dobrkovické jeskyně velmi zajímavou přidanou hodnotu významné archeologické lokality, pro potřeby školních programů a jejich plnohodnotné zázemí představuje pouze dočasný azyl, jehož roli má v blízké budoucnosti převzít nová terénní stanice Prokešova zahrada. Dohoda o programové spolupráci mezi RMČK a Domem dětí a mládeže v Českém Krumlově, jenž má Prokešovu zahradu ve správě, byla uzavřena již koncem roku 2016. Od ledna do září 2017 probíhal následný intenzivní administrativní proces, věnovaný přípravě projektové dokumentace a cílený na získání všech náležitých povolení včetně konečného územního souhlasu ze strany stavebního úřadu MÚ Český Krumlov. Během devíti měsíců tak byl projekt v roce 2017 oficiálně „donošen“ a připraven k samotné realizaci, jejíž zahájení očekáváme na jaře 2018 a dokončení v roce 2019. V první fázi výstavby (jaro – léto 2018) bude vybudována část areálu věnovaného době kamenné, kde vyrostou chýše paleolitických lovců, trapézovitá chata mezolitických lovců a sběračů a kulový dům eneolitických zemědělců včetně primitivní pícky. Ve druhé fázi (podzim 2018) by měly vzniknout další části staveb z doby bronzové a železné včetně tavicích písků a dvoukomorové pece určené pro výpal keramiky; jejich dokončení ale i s ohledem na počasí a plán archeologických výzkumů spíše očekáváme až ve třetí fázi výstavby (jaro-léto 2019). Zahájení edukačních programů však není vázáno na symbolické přestřížení kolaudační pásky nové terénní stanice, ale programy naopak poběží paralelně od začátku spolu s budováním stanice a budou zaměřeny na tematiku pravěkého stavitelství. Rádi bychom do projektu samotné výstavby zapojili i děti, které se tak budou moci podílet na vzniku nového edukačního prostoru a zároveň se poučí o pravěké architektuře, která je ostatně velice blízká dnešním ekologickým trendům udržitelného stavitelství z přírodních materiálů. Vzhledem k tomu, že terénní stanice by do budoucna měla být zaměřena nejen na programy experimentální archeologie a pravěké výrobní technologie, ale také na environmentální výchovu a soužití člověka s krajinou, zdá se nám tato myšlenka aktivního zapojení velmi podnětná.

Přednášky

Na žádost Městské knihovny v Českém Krumlově jsme připravili přednáškovou minisérii na téma „Jak se stát archeologem“, určenou pro školy i veřejnost. Přednášky si kladly za cíl seznámit zábavnou formou malé i větší posluchače s naším oborem, uvést na pravou míru mýty a legendy, skrze které veřejnost archeologii často vnímá, a představit skutečnou každodenní podstatu práce archeologa. Na závěr mohly děti nahlédnout také trochu do terénní praxe a na příkladu cvičné sondy si vyzkoušet práci se škrabkou či štětečkem, metody dokumentace či laboratorní práce s kreslením a popisováním nálezů. Přednáška byla realizována celkem třikrát (24. 3. návštěvnost 8 dospělých, 20. 6. návštěvnost 2 x 25 dětí)

„Výjezdní“ akce Den v pravěku v Českých Budějovicích

Poněkud neobvyklým školním programem byl Den v pravěku pořádaný na přání Česko-anglického gymnázia v Českých Budějovicích (26.6.). Program byl připraven na míru pro několik tříd přímo v areálu gymnázia a na jeho realizaci spolupracovalo s RMČK několik spřátelených lektorů a o. s. Archeopark Netolice. Děti si v krásném prostoru školní zahrady interaktivně prošly základními obdobími naší prehistorie; ve starší době kamenné se seznámily s technikou rozdělování ohně, lovu a škrábání kůží, v mladší době kamenné poznaly způsob života prvních zemědělců a jejich nástroje, v době bronzové objevily technologii výroby prvních kovových nástrojů a učily se zpracovávat vlnu, v době železné se dozvěděly, jak vypadal keltský bojovník, a vyzkoušely si tkaní ozdobných pásů i ražbu prvních keltských mincí, a své putování zakončily ve slovanské kuchyni, kde se naučily rozeznávat různé plodiny, zjistily, jak naši slovanští předkové připravovali svou krmí, a z vlastnoručně mleté mouky zadělaly chléb, který upekly v hliněné školní peci.

Akce byla zcela výjimečná nejen nezaměnitelnou vůní pečeného chleba, ale celou svou „domáckou“ atmosférou v krásném prostředí zahrady, kterou si vychutnaly děti i lektori. Přestože si realizace akce vyžádala na první pohled náročnější logistiku, je třeba na druhé straně vzít v potaz, že v rámci jednorázové přípravy tak bylo možné realizovat komplexní celodenní program se zapojením několika tříd současně. Na takto specifickou poptávku bychom v případě našich standardních programů, které jsou kapacitně stavěny na jednu třídu, museli reagovat několikadenní programovou nabídkou (v tomto případě 4 – 5 dní). Tento typ koncentrované akce může být do budoucna zajímavou edukační variantou pro školy, které disponují vhodným zázemím, mají zájem o celoškolní program nebo nemají možnost navštívit terénní stanici. Výborné ohlasy na Den v pravěku v Českých Budějovicích a nabídka další spolupráce jsou velmi cennou motivační zpětnou vazbou.

(Den v pravěku pro ČAG ČB byl realizován 26. 6. 2017 a jeho návštěvnost činila 86 dětí)

Jiné akce

Kromě vlastních aktivit archeologické oddělení Regionálního muzea v Českém Krumlově spolupracovalo či hostovalo také na řadě dalších programů pro veřejnost, pořádaných spřátelenými institucemi; Karetková dílna (29. 4., Muzeum Podblanicka, Vlašim), muzejní noc Rakovník (27. 5., Muzeum T.G.M. Rakovník), Den s germánskými předky na Pičhoře u Dobříchova (1. 6., UAPSSČ a NM Praha), letní škola experimentální archeologie v pravěké osadě Křivolík (19. – 22. 7., UAPSSČ a o. s. Bacrie).

Krumbenowe

Vrcholným a horečně očekávaným počínem edukační sezony byl ovšem již čtvrtý ročník Kupecké osady Krumbenowe (8. – 10. 9. 2017), na jehož realizaci se podílelo dosud rekordních 120 lektorů a jehož nosným tématem byla tentokrát doba bronzová. Protože českokrumlovský region zažíval právě na počátku 2. tisíciletí př.n.l. svůj první kulturní a sídelní rozkvět, spojený s dálkovým obchodem s alpskou měděnou surovinou, soustředila se řada stanovišť na prezentaci výrobních technologií a praktické ukázky hmotné kultury doby bronzové, které završil večerní rituální obřad tavby bronzu. Na dobu bronzovou bylo tentokrát zaměřeno i naše malé Muzeum v zahradě s instalací nejzajímavějších nálezů českokrumlovských měděných depotů, které dokládají trasy dávných obchodních karavan. V programu Kupecké osady však samozřejmě nechyběla ani oblíbená stanoviště z různých období pravěku i středověku, přednášky a vystoupení či naučná stezka, a tak si na své opět přišli malí i velcí. Inovačním počínem čtvrtého ročníku byl jeden den navíc, o který jsme se rozhodli zkušebně rozšířit program a zároveň trochu lehkově zkrátit čas určený náročným přípravám. Brány osady se proto otevřely již o den dříve a pátek (8. 9.) byl vyhrazen školním dětem. Tento podnět vznikl na základě dlouhodobé poptávky po zpřístupnění Krumbenowe i ve všední den, aby jeho edukační potenciál mohly využívat také školy. Realizace programu pro školy v rámci Krumbenowe se ukázala jako životaschopná a kupodivu i logisticky snesitelná – a tak, motivováni nadšením učitelek i dětí, hodláme příštím rokem v nově zavedené tradici školních páteků pokračovat.

Od roku 2018 nás ovšem čeká ještě jedna významná změna - Kupecká osada Krumbenowe bude zapojena mezi projekty Mezinárodní kulturní platformy I-CULT v programu přeshraniční spolupráce Interreg V-A Rakousko – Česká republika, jehož cílem je integrovaná spolupráce kulturních organizací a institucí čtyř krajů: Jihočeského, Jihomoravského, Vysočiny a Dolního Rakouska. Je nám ctí a potěšením, že si Kupecká osada Krumbenowe našla své místo mezi významnými krajskými projekty a že si získává stále větší pozornost z řad veřejnosti i partnerů. Důležitým hodnocením je pro nás rovněž návštěvnost akce, která opět o něco překonala minulé ročníky; se 105 školními dětmi (8. 9.) a 4 212 víkendovými návštěvníky (9. -10. 9.) dosáhla počtu 4 317 příznivců nejstarší historie krumlovského meandru. Pro příští jubilejní (!) ročník Krumbenowe máme tedy hned několik důvodů k náležitým oslavám. A jak budou takové oslavy probíhat? Samozřejmě jako v pravěku! Chcete-li se dozvědět více, sledujte naše muzejní stránky nebo www.krumbenowe.cz, a hlavně: přijďte slavit páté narozeniny Kupecké osady Krumbenowe 8. – 9. 9. 2018 spolu s námi!

V roce 2017 realizovalo archeologické oddělení 14 externích edukačních akcí, jejichž celková návštěvnost činí 4 905 osob, z toho 427 školních dětí a 4 478 návštěvníků z řad veřejnosti. Děkujeme za Vaši přízeň!

Mgr. Ivan Slavík

Heinrich Freiherr von Ferstel, velký architekt malého projektu

„Pomník Adalberta Stiftera na Plešném jezeře z roku 1877 podle návrhu vídeňského architekta Heinricha Ferstela“ - pouze na toto stručné konstatování se od konce 19. století až do dnešní doby stereotypně omezují informace v turistických průvodcích o autorství památného a návštěvnicky stále více vyhledávaného kamenného obelisku k počtě „básníka Šumavy“. Kdo však onen Heinrich Ferstel byl, jaké jiné stavby projektoval a jakého významu ve své době dosáhl, zůstává širší veřejnosti v Čechách prakticky neznámo. Je pravděpodobné, že následující bližší seznámení s životem, tvorbou a univerzálním věhlasem onoho mlčením zahaleného „vídeňského architekta“ přivedí čtenáři nové dilema: Je vůbec možné, aby si tak věhlasný, respektovaný a nejvybranějšími či nejlukrativnějšími zakázkami předcházený, hýčkaný a vytížený autor našel čas pro jednoduchý a zcela rustikální kamenný pomník na odlehlém místě v srdci Šumavy?

Heinrich Ferstel se narodil 7. července 1828 ve Vídni v rodině bankovního úředníka, pozdějšího ředitele pokladny rakouské Národní banky Ignaze Ferstela, matka Anna Antonia pocházela z rodu Stache¹, za sourozence měl pět sester². Po jednoročním studiu reálky přešel v roce 1843 umělecky nadaný Ferstel na Polytechnický institut, kde se však vyučovalo pouze ryze technickému oboru stavebních konstrukcí, a proto se rozhodl navštěvovat večerní kurzy malby na Akademii výtvarných umění v ateliérech Leopolda Kupelwiesera (1796 – 1862) a Johanna Nepomuka Endera (1793 – 1854). V roce 1847 začal na téže Akademii studovat architekturu pod vedením Eduarda van der Nülla (1812 – 1868)³, Carla Roesnera (1804 – 1869)⁴ a Augusta Sicarda von Sicardsburg (1813 – 1868)⁵. Během krvavých revolučních událostí roku 1848 se na vídeňské Akademii nevyučovalo, Ferstel studoval soukromě v Praze, kam byl přeložen jeho otec do bankovní filiálky. Do Vídně se vrátil až následujícího roku a v roce 1850 školu s úspěchem absolvoval.⁶

Bezprostředně po ukončení studia se vydal na studijní cesty do Německa (Mnichov), Francie, Belgie, Holandska a Anglie (světová průmyslová výstava v Londýně, 1851). Poté praktikoval ve vídeňských ateliérech významných architektů – svých dřívějších pedagogů Sicarda a Roesnera, a také v pražském ateliéru svého nevlastního strýce Friedricha Augusta Stacheho, jehož úzké konexe v českých i rakouských aristokratických kruzích přinášely profesně zajímavé a lukrativní zakázky: přestavby zámků Dobřenských v Dobřenicích u Hradce Králové a hrabat Thunů v Cholticích u Pardubic (1851), úpravy rezidencí hrabat Kinských v Heřmanově Městci, hrabat Clam-Gallasů v Liberci, zámecké kaple knížat Lobkoviců v Dolních Beřkovicích u Mělníka (1852) a extravagantní skalní vily hrabat Clary-Aldringenů ve Hřensku, tzv. Elisalexburg (projekt 1856; neuskutečněno).

Prvním samostatně realizovaným projektem mladého architekta, byť ještě částečně pod dohledem strýce, byla zakázka hraběte Alberta Franze Nostitz-Rienecka na stavbu nového zámku v Trmicích u Ústí nad Labem. V areálu přírodního parku, ohraničeného meandrem řeky Bíliny a starým mlýnským náhonem, navrhl Ferstel komfortní jedno- až dvoupatrovou reprezentativní obytnou vilu se schodišti a balustrovou hranolovou věží. Budova zámku, na jehož fasádě se zřetelně prolínají prvky neogotického a neorenesančního slohu, byla postavena v letech 1852 – 1857 a svým majitelům zcela nahradila nedaleko stojící starší, již nevyhovující barokní sídlo.

¹ Nevlastním bratrem matky byl Friedrich August Ritter von Stache (1814 – 1895), dvorní architekt hraběcího rodu Kinských, v jehož vídeňském a pražském ateliéru získával mladý Ferstel první zkušenosti v projekční práci.

² Sestra Marie (1829 – 1912) se v roce 1854 provdala za pražského rodáka, architekta Karla Köchlina (1828 – 1894), kterého Ferstel poznal v roce 1850 v sochařském ateliéru Franze Schönthalera a který v roce 1872 vstoupil do jeho firmy, aby byl nápomocen při náročném projektu budovy Vídeňské univerzity.

³ Významný architekt tzv. rané éry vídeňské Ringstraße, autor Plánu k rozšíření Vídně (1858), spoluautor Sofiínských lázní ve Vídni (1845 – 1848), Německého gymnázia v Brně – dnes Janáčkova akademie múzických umění (1862), Larischova paláce ve Vídni (1867); renomovaný interiérový architekt, dekoratér, designér a pedagog.

⁴ Významný architekt období přechodu od klasicismu k romantickému historismu, autor plánů kostela Sv. Jana Nepomuckého ve Vídni (1841 – 1846), kostela sv. Cyrila a sv. Metoděje v Praze-Karlíně (1854 – 1863), Katedrály v Džakovaru – dnes Dakovu, Chorvatsko (1866 – 1882).

⁵ Přední odborník v oboru technického a konstrukčního stavitelství tzv. rané éry vídeňské Ringstraße, spoluautor Paláce vídeňské průmyslové výstavy (1845), komplexu budov vídeňského Arsenálu (1849 – 1856), Vídeňské opery (1861 – 1869); jeho žákem byl mj. Josef Zitek (1832 – 1909), autor projektu budovy Národního divadla v Praze.

⁶ O roce 1848 a bezprostředně následujících letech napsal Ferstel svému příteli a konkurentu Theophilu von Hansenovi k jeho 70. narozeninám: „Das Jahr 1848 erlöste auch die Baukunst von dem Banne, der bis dahin auf ihr gelastet hatte. In dieser Zeit der allgemeinen Bewegung trafen wir junge Akademiker mit euch jungen Architekten zusammen, Meister und Schüler verbanden sich, um als Sturmbock das morsche alte System niederzuwerfen, und wie damals Alles, so gelang auch das Unglaubliche.“ Dopis odeslal v červenci 1883, několik dní před svou smrtí.

Úspěch projektu umožnil Ferstelovi již v roce 1853 založit ve Vídni vlastní, samostatnou a především v následujících letech skvěle prosperující firmu.

Na pole sakrální architektury vstoupil Ferstel v roce 1852 účastí v konkurzu na stavbu nového farního kostela na vídeňském předměstí Breitenfeld. V silné konkurenci, např. neogotické vize dánsko-rakouského architekta Theophila von Hansena (1813 – 1891)⁷, zaujalo jeho vytříbené nerománské pojetí, které však v důsledku nedostatku peněz nebylo realizováno. V letech 1853 – 1855 se podílel na regotizaci prostoru a projektu nového oltáře v kapli sv. Barbory vídeňského Dómu sv. Štěpána.⁸ V dubnu roku 1854 byla s velkou publicitou vyhlášena architektonická soutěž na stavbu nové vídeňské katedrály na místě nezdařeného atentátu, spáchaného o rok dříve na mladého císaře Františka Josefa I.⁹ Výzva císařova bratra, arcivévody Ferdinanda Maximiliana, ke sbírce národů monarchie jako poděkování za záchranu císařova života se shledala s překvapivým ohlasem a na stavbu budoucího Votivního kostela (Votivkirche) přispělo více než 300 000 dárců. K hodnocení se sešlo 75 projektů, a to nejen ze zemí rakouského císařství, ale také z Německa, Anglie a Francie. Za vítěznou a k realizaci schválenou byla prohlášena přísně historizující neogotická studie katedrály německého typu od tehdy pouze šestadvacetiletého (!) Heinricha Ferstela. Zpráva o překvapivém úspěchu v soutěži jej zastihla během italské studijní cesty v Neapoli, odkud se urychleně vrátil do Vídně a záhy odcestoval do Kolína nad Rýnem, aby se zde detailně seznámil s funkčními i estetickými prvky tamního gotického Dómu sv. Petra. 24. dubna 1856 byl za přítomnosti císaře Františka Josefa I., 80 arcibiskupů a biskupů položen základní kámen. Původně zamýšlená stavební parcela poblíž zámku Belvedere byla přesunuta do nezastavěného areálu tzv. Glacis¹⁰, v němž byla později zřízena i nová mondénní třída Ringstraße – symbol nových ambicí rakouské metropole. Hlavnímu kritériu architektonické soutěže – vyrovnat se německým a francouzským katedrálám – vyhověly Ferstelovy plány beze zbytku, a to jak monumentálním rozměrem stavby, která pojme 5.000 osob, tak i formálně. Vnitřní prostor trojlodní baziliky opticky rozšířilo dělení kleneb do tzv. rudimentárního pětিলodí, umístění nebývale vysokých centrálních kaplí vytvořilo dojem trojlodního transeptu. Gotickému schématu plně odpovídal i půdorys chóru s věncem kaplí za hlavním oltářem, zaklenutí celého prostoru lomenou křížovou klenbou i 78 rozměrných kružbových malovaných oken, včetně rozety v hlavním vstupním průčelí. Vnější dominantou kostela tvořily dvě štíhlé hrotité věže, které jsou svou shodnou výškou 99 metrů dodnes neodmyslitelnou dominantou Vídně a po jižní věži Dómu sv. Štěpána (136,4m) tamním druhým nejvyšším církevním objektem. Stavba Votivního kostela se protáhla na dlouhých 23 let a během ní bylo ustoupeno od původního záměru, vytvořit zde, po vzoru Westminsterské katedrály v Londýně, pohřebiště významných osobností monarchie.¹¹ Slavnostní vysvěcení proběhlo dne 24. dubna 1879 u příležitosti stříbrného výročí svatby císařského páru. Toto Ferstelovo dílo je dodnes hodnoceno jako nejryzejší a nejvýznamnější novogotická sakrální architektura na světě a stalo se významnou inspirací pro další obdobné stavby, např. Gedächtniskirche v německém Speyeru (1893 – 1904).

Podle Ferstlových plánů byly postaveny dva pozoruhodné kostely i v zemích Koruny české. Trojlodní halový kostel Sv. Alžběty Uherské v Teplicích-Šanově (1862 – 1867) z režného cihlového zdiva s jednou hranolovou věží poukázal na architektův silný inspirační zdroj severoněmecké gotiky (Backsteingotik) i na mimořádně citlivý přístup k zasazení stavby do konkrétního areálu – vzhledem k dispozici přírodního parku zde neváhal opustit obvyklé schéma a upřednostnit severojižní orientaci

⁷ Narozen v Kodani, od neořeckého a neobyzantského slohu přešel k přísným formám středoevropského historismu a monumentálním neorenesančním realizacím; autor Národní observatoře v Aténách (1843 – 1846), Zemské nemocnice u svaté Anny v Brně (1864 – 1868), Haasova obchodního domu Na příkopě v Praze (1869 – 1871), Besedního domu v Brně – dnes sídlo Janáčkovy filharmonie (1871 – 1873), budovy Říšské rady - Parlamentu ve Vídni (1871 – 1883), nového evangelického kostela v Kežmaroku, Slovensko (1872 – 1894).

⁸ Sakrální architektuře se Ferstel věnoval i v samotném závěru své tvorby. Podle jeho plánů byl na území polského Slezska v letech 1881 – 1882, u příležitosti stého výročí vyhlášení tolerančního patentu, přestavěn v novogotickém slohu kostel Spasitele v Bielsku-Bialej pro tamní luterskou (evangelicko-augsburgskou) farnost.

⁹ Poblíž brány Korutanské bašty byl mladý císař František Josef I. napaden Jánosem Libényim, krejčovským učněm z Uher, ale útok vedený kuchyňským nožem na krk panovníka se svezl po tuhém límcí a zanechal jen nepatrné zranění na temeni hlavy. Útočník byl zneškodněn doprovázejícím adjutantem Maximilianem O' Donell von Tyconellem a náhodně procházejícím vídeňským řezníkem Josefem Ettenreichem. Oba zachránci byli náležitě odměněni: O' Donell získal povolení k postavení vily v zahradě salzburžského zámku Mirabell, Ettenreich byl povýšen do rytířského stavu, obdržel osobně od císaře Řád Františka Josefa a později se stal ředitelem První rakouské spořitelny. Útočník byl ve lhůtě jednoho týdne odsouzen a oběšen.

¹⁰ Glacis, česky „koliště“, znamená ve fortifikační architektuře hladký zešíkmený nástupní prostor před hradbami, znemožňující útočícím formacím krytí. Pod pojmem vídeňské Glacis byl zahrnut veškerý nezastavěný prostor mezi hradbami města a předměstími.

¹¹ Z původního záměru panteonu Rakouské monarchie byl do kostela přenesen z Rájce nad Svitavou pouze náhrobek hraběte Mikuláše Salma (1459 – 1530), obránce Vídně proti Turkům v roce 1529. K zamýšlenému uložení ostatků dalších osobností, např. Beethovena, Schuberta či Grillparzera, již nedošlo.

katolického chrámu.¹²

Velkou příležitostí pro renomované architektky nabízel ve 2. polovině 19. století Brno, kde probíhal obdobný rozšiřovací proces městského katastru jako na vídeňském Ringu. V soutěži na stavbu Kristova kostela (Christuskirche), kterou v Brně vyhlásila v roce 1861 zdejší převážně německá luteránská obec, zvítězil z deseti předložených projektů Ferstelův návrh, patrně i díky volbě prestižního místa, kde mělo podle urbanistických plánů vzniknout akademické a zemské centrum města. Osově souměrný, stroze působící neogotický kostel tvoří pohledový závěr dlouhé linie dnešní Husovy ulice a svými rozměry (délka 45m, výška věže 50m) či výraznou barvou (postaven z režných cihel; odtud i dodnes hovorově užívaný název „Červený kostel“) i jeho nepřehlédnutelnou dominantu. Tato stavba z let 1863 – 1867 (dnes Českobratrský evangelický chrám Jana Ámose Komenského), proslulá mimo jiné i skvělou akustikou vnitřního prostoru, je považována za první protestantský chrám na Moravě a v literatuře označována přívlastkem „architektonický pomník liberálního ducha“.

Tím ovšem výčet Ferstelových stavebních aktivit v Brně zdaleka neskončil. Pro zámožného obchodníka s kůžemi Johanna Bergla projektoval na dnešní Okružní třídě neorenesanční palác s výraznými gotickými prvky na fasádě (1860 – 1863; Berglův palác, hovorově „Muzejka“), ze stejné doby pocházejí i Fleschův a Hauptův palác. Heinrich Ferstel je považován za iniciátora a tvůrce moderního konceptu vilové kolonie na svazích Černých Polí nad parkem Lužánky, první svého druhu na Moravě. Věnoval se i přestavbám významných historických objektů – projektoval úpravu věže Staré radnice a v duchu puristického stylu navrhl odstranění veškerých nepůvodních přístaveb a regotizaci vnitřního prostoru kostela sv. Jakuba Většího (1871 – 1879), zač se mu dostalo ocenění čestným měšťanstvím Brna.

Obdobné slohově čisté památkové úpravy připravil Ferstel i v Čechách, například při přestavbě zámku Hrubá Skála u Turnova (1859) a při dostavbě neorenesanční zvonice u Katedrály sv. Štěpána v Litoměřicích (v důsledku nedostatku peněz realizováno až v letech 1883 – 1889). Z doby kolem roku 1860 pochází i jeho návrh novogotického oltáře kostela sv. Erasma na panství knížete Gustava Joachima von Lamberga v Nezamyslicích u Horažďovic.¹³

Spíše než označení „vídeňský architekt“, jak psáno v úvodu, přísluší Heinrichu Ferstelovi titul „architekt Vídně“, města, kterému se po celý svůj tvůrčí život věnoval intenzivně a jeho modernímu rozvoji i nadmíru konceptně. Svůj talent a univerzálnost zde projevil již ve svém raném projektu Bankovního a burzovního paláce (1856 – 1860), jehož stavba započala souběžně s Votivním kostelem. Promyšleně strukturovaná budova ve stísněném a nepravidelném prostoru zahrnovala nejen místnosti banky a burzy, ale také obchody, byty a exkluzivní kavárnu Central. Pro Vídeň zcela neobvyklé zdívo z neomítaných kamenných kvádrů, evokující italskou renesanci 14. století, obohatil celou škálou řemeslně dokonale zpracovaných interiérových doplňků dle vlastního návrhu – dveří, schodišť, zábradlí, osvětlovacích těles i tapet. Zastřešením vnitřního dvora a pasáže tzv. Freyungu za použití dekorativně profilovaného železa a skla dal signál k masovějšímu užití těchto materiálů ve středoevropské architektuře.¹⁴

Svoji čitelnou stopu zanechal Ferstel na prominentním Schwarzenberském náměstí, pro které již v roce 1863 vypracoval detailní urbanistický plán a dva paláce: ryze aristokraticky pojatý Palác arcivévody Viktora Ludwiga, nejmladšího bratra císaře Františka Josefa I. (1863 – 1866), po němž se v odborných kruzích začal užívat termín „vídeňská neorenesance“, a protilehlý Wertheimův palác (1864 – 1868), jehož členitá fasáda odpovídala spíše vkusu zámožného metropolitního měšťanstva. S vědomím sociálně diferencované struktury obyvatel koncipoval i další obytné domy s obchody, především v areálu dynamicky se rozvíjející Ringstraße.

Mimořádně úspěšné byly i projekty Ferstelových vil. V roce 1864 nechal pro sebe a rodinu (s manželkou Charlotte, roz. Fehlmayer, měl pět dcer a jednoho syna) postavit v Grinzingu na úpatí Vídeňského lesa, stranou velkoměstského ruchu prostorný obytný dům. Zakázku z nejvyšších pater – přímo od arcivévody Karla Ludwiga, mladšího bratra císaře, navrhnout v oblíbeném letovisku Reichenau an der Rax nedaleko Semmeringu, obdržel v roce 1870 a uprostřed 12 hektarového parku postavil historizující Villu Wartholz¹⁵ typu loveckého záměčku s věžemi a 40 obytnými místnostmi. Ve

¹² Tradičně dodržovaná orientace (oriens=východ) hlavní osy kostela byla výjimečně pozměňována již od středověku, zejména díky okolnostem vnučených stavebním terénem (např. oltář klášterního kostela ve Zlaté Koruně směřuje k severoseverovýchodu). Od doby baroka se častěji uplatňovaly pohledová kritéria a celkové koncepty areálů.

¹³ Mimořádně kvalitní řezby oltáře, lavic, lampy a nástěnných prvků v kostele pocházejí od sochaře, restaurátora a řezbáře Johanna Rinta (1814 – 1900), jenž byl na tuto zakázku doporučen Adalbertem Stifterem (!).

¹⁴ Během Ferstelovy návštěvy Londýna v roce 1851, mimořádně upoutal jeho pozornost pavilon Crystal Palace, svými rozměry (560m délka, 137m šířka, 32m výška) a materiálovým provedením (sklo, železo) téměř šokující stavba, kterou pro právě probíhající Světovou výstavu navrhl architekt Joseph Paxton (1803 – 1865).

¹⁵ Tuto vilu s velkou oblibou užívali k odpočinku poslední rakouský císař Karel I. s chotí Zitou. 20. listopadu 1912 se zde narodil jejich nejstarší syn Otto von Habsburg-Lothringen.

stejně obci projektoval o dva roky později Villu Jacobson, strukturovanou stavbu alpského stylu s postranními arkádami, dřevěnou verandou a hrázděným podstřeším. Časově shodné jsou Villa Tauber na esplanádě u jezera Traunsee v Gmundenu a Villa Traiseneck v Türitz, na cestě z Vídně do proslulého poutního místa v Mariazell.

Vrchol architektonické tvorby Heinricha Ferstela tvoří bezesporu jeho náročné a slohově reformátorské veřejné stavby ve Vídni. Pro Rakouské museum umění a průmyslu (1866 – 1871) navrhl neorenesanční cihlovou budovu, na jejíž výzdobě využil mnoha typických dekorativních elementů starých italských paláců – přízemní řady arkádových oken, edikulárních oken s korintskými hlavicemi v patrech průčelí, sgrafitové výzdoby vnitřního dvora či ornamentální a figurativní terakoty. Museum, které mělo být obdobou South Kensington Museum v Londýně, bylo postaveno na bývalém vojenském cvičišti za hradbami a otevřelo prostor dalším stavbám vídeňského Ringu.

Trpké zklamání prožil Ferstel, když neuspěl se svým projektem na výstavbu tzv. Dvorních muzeí (1866-1867; dnes Uměleckohistorické muzeum a Přírodovědné muzeum) v těsné blízkosti paláce Hofburg, o jejichž realizaci velice stál.¹⁶ Ve dvoukolové soutěži, z níž se cítil být nekale vymanévrován, nakonec zvítězil dodatečně nominovaný návrh jeho mladšího spolužáka z Akademie Carla von Hasenauera (1833 – 1894)¹⁷. Svoji pozornost proto obrátil na nové velkolepé téma: Vídeňskou Univerzitu.

Původně zamýšlel postavit více budov v nové kompaktní tzv. univerzitní čtvrti, ze které však byl podle jeho plánů dokončen pouze Chemicko-farmaceutický institut (1869 – 1872). Po mnoha vleklých jednáních padlo v roce 1870 z úřadu ministerského předsedy Alfreda Józefa hraběte Potockieho, direktivní rozhodnutí, že Univerzita bude mít pouze jednu hlavní budovu, a to pro čtyři fakulty, slavnostní sály, knihovnu s čítárnou a služební byty. Zároveň bylo stanoveno, že bude postavena na prostranství mezi Votivním kostelem a Radnicí a že jejím stavitelem bude Heinrich Ferstel. Takto definovaný úkol, který svým rozsahem výrazně překračoval všechna měřítka v té době realizovaných veřejných staveb, donutil Ferstela podniknout urgentně na jaře roku 1871 studijní cestu a hledat inspiraci v Itálii, zejména na tamních univerzitách v Padově, v Boloni, v Janově a v Římě. Zhruba dva roky trvalo shromažďování požadavků jednotlivých fakult na uspořádání a vybavení přidělených prostor, a navíc byl projekt přísně oponován věhlasným architektem Gottfriedem Semperem (1803 – 1879)¹⁸, který v něm prosadil nemálo změn.¹⁹ Stavební práce byly zahájeny 17. července 1873. Ideovým centrem areálu, jehož zastavěná plocha činila bezmála 15.000m², se stal vnitřní arkádový dvůr o rozměrech 40x50 metrů, křížením jednotlivých křídel vzniklo dalších šest menších prostranství. Zde Ferstel prosadil neorenesanční pojetí, které mělo evokovat období prvního rozkvětu věd v Evropě – éru humanismu. Neorenesanční velkoplošné sgrafito zdobí i vnější stěny zadního knihovního traktu, zbudovaného úmyslně bez oken. Do hlavního pohledového průčelí z Ringstraße, kterému vévodí předsunutá sloupová hala s reliéfem zrození bohyně Minervy – symbolu moudrosti, a zejména konstrukcí střech však již nechal proniknout četné prvky francouzského barokního klasicismu tak, jak se v mnoha obměnách objevují na fasádách paláců vnitřní „staré“ Vídně. Práce na Univerzitě Ferstel dozoroval až do své smrti – zemřel přesně v den desátého výročí od počátku stavby. V následujícím roce, 10. října 1884, byla Univerzita za přítomnosti císaře slavnostně otevřena, přičemž celkové dekorativní dokončení a vybavení se protáhlo až do roku 1890. To již řízení projektu převzal jeho syn Max Ferstel (1859 – 1936)²⁰ a dlouholetý spolupracovník a švagr Karl Köchlin.

Je až neuvěřitelné, že i v průběhu let stavby Univerzity se Heinrich Ferstel autorsky podepsal pod mnoha dalšími, úspěšně realizovanými projekty, mimo jiné budovy Uměleckoprůmyslové školy ve

¹⁶ Přestože byly Ferstelovy architektonické návrhy v soutěžích v mnoha případech úspěšné, několik z nich pro realizaci vybráno nebylo: budova Akademie věd v Budapešti (1861), výstavní dům Künstlerhaus ve Vídni (1862), sídlo Parlamentu ve Vídni (1865), Galerie knížat z Liechtensteinu ve Vídni (1874), budova Říšského kancléřství v Berlíně (1882), nová katolická katedrála ve Westminsteru v Londýně (1882)

¹⁷ Představitel výsostně dekorativního pojetí v architektuře, spoluautor budovy divadla Burgtheater ve Vídni (1874 – 1888), nové části Hofburgu ve Vídni (1881 – 1894), šéfařchitekt Světové výstavy ve Vídni (1873).

¹⁸ Přední představitel německého historismu, zakladatel moderní divadelní architektury teoretik umění, autor budovy vysoké školy Polytechnikum v Zürichu (1858 – 1864), radnice Stadthaus ve Winterthuru, Švýcarsko (1865 – 1869), Operního divadla v Drážďanech (1871 – 1878).

¹⁹ Nesnadné bylo i zajištění financování projektu. Teprve před krátkou dobou byla dokončena nákladná budova Vídeňské opery (1869), v roce 1874 měla začít stavba nového Burgtheatru, obě Dvorní muzea byla rozestavěna a dokončen nebyl ani Votivní kostel. 29. července 1872 však sám císař František Josef I. vydal povolení stavby a ze státních rezerv garantoval proplacení 7 milionů zlatých. Je, zejména dnes, pozoruhodné, že ačkoliv se práce včetně dekorací protáhly až do roku 1890, byl celkový účet vyšší o pouhých 633.000 zlatých.

²⁰ Tvůrce četných návrhů, zejména v oboru sakrální a sepulkrální architektury, mj. vnitřní výzdoby Katedrály Božského Spasitele v Ostravě (1889), autor návrhu radnice v Ostravě-Vítkovicích (1901 – 1902), radnice v Ptuj, Slovinsko (1906 – 1908), od roku 1892 pedagogicky činný na Technické univerzitě ve Vídni – profesor, děkan, rektor.

Vídni (1875 – 1877), Zimního paláce, tzv. Kavalírského domu, na zámku arcivévody Ludwiga Viktora v Klessheimu u Salzburgu (1880 – 1882), administrativní budovy rakousko-uherské pobočky pojišťovací společnosti Lloyd v Terstu (1880 – 1883) či radnice ve Tbilisi, Gruzie (1880 – 1884). Souběžně byl členem mnoha výběrových jury pro posouzení architektonických projektů, psal odborné studie, pořádal přednášky, od roku 1866 působil jako profesor pozemního stavitelství na vídeňské Vysoké škole technické, jejímž se v roce 1880 stal i rektorem. Za své zásluhy byl oceněn mnoha nejvyššími rakouskými i mezinárodními vyznamenáními, medailemi ze světových a průmyslových výstav, řádným nebo čestným členstvím v evropských vědeckých a technických společnostech, čestným občanstvím a v roce 1879 mu bylo přiznáno právo užívat ve jméně titulu Freiherr. Na jaře roku 1883 onemocněl tuberkulózou a na následky této choroby zemřel dne 14. července 1883 ve své vile v Grinzingu, kde byl na tamním hřbitově i pochován v rodinné hrobce²¹. Ve věku pouhých 55 let!

A jak je to s odpovědí na dilematickou otázku, položenou v úvodu? Heinrich Ferstel skutečně nebyl architektem pomníků. V podrobném výčtu jeho návrhů najdeme pouze jedinou obdobnou memoriální realizaci. Tu, v podobě neokázalého neorenesančního kamenného památníku, věnoval k počtě svého kolegy – rovněž vizionářského a geniálního stavitele, kterým byl Carl Ritter von Ghega (1802-1860), pod jehož vedením byl postaven nejobtížnější úsek tzv. Jižní dráhy mezi městy Gloggnitz a Mürzzuschlag. Tento pomníček z roku 1870 stojí poněkud stranou pozornosti nedaleko nádražní budovy v dolnorakouském Semmeringu. V případě Adalberta Stiftera tedy udělal o sedm let později druhou výjimku. A byl si bezpochyby ve svém rozhodnutí dobře vědom, pro koho a proč tak činí.

²¹ Rodinná hřbitovní kaple (mauzoleum) byla postavena podle návrhu Maxe von Ferstela v roce 1891. Na stejném hřbitově je pohřben i jeho učitel August Sicard von Sicardsburg, renomovaný kolegové z oboru architektury Ferdinand Fellner, Gustav Gugitz, Richard Jordan, malíř Leopold Kupelwieser, spisovatelé Alexander Sacher-Masoch a Thomas Bernhard či hudební skladatel Gustav Mahler.

Etnografická podsbírka Regionálního muzea v Českém Krumlově obsahuje velmi zajímavou kolekci lidových obrázků na skle. Většina z nich je produktem dvou dílen. Část pochází z center jihočesko – rakouského pohraničí, z nichž nejznámější bylo na české straně hranice Pohoří na Šumavě, v rakouské části Sandl. Původ vzniku o něco menší části kolekce podmaleb nacházíme na šumavské Kvildě. Produkty obou výrobních oblastí se od sebe liší rukopisem a charakterem malby. Obě centra zažila období největšího rozkvětu v průběhu 19. století.

Jelikož se v případě obrázků na skle jedná o velmi křehký předmět a co do muzejní i historické hodnoty pro naši oblast typický fenomén, je naší snahou vždy malou část souboru vystavit restaurátorskému zásahu. Také v roce 2017 prošlo osm podmaleb na skle rukama zkušené restaurátorky skla paní Věry Šlechtové. Díky této postupné citlivé konzervaci se zachovává kulturní a historická hodnota předmětů, které jsou navíc díky restaurátorskému zásahu ve skvělé kondici a připraveny pro muzejní prezentaci.

Lidová podmalba je časově omezený historický fenomén, v jehož odborném studiu se uplatňuje a střetává více úhlů pohledů. Je to dáno především povahou předmětu, který plnil několik funkcí. Nejdůležitější bylo chápání obrázku na skle jako objektu lidové zbožnosti. Díky frekvenci a oblibě témat si můžeme utvořit představu o lidové víře 19. století v jednotlivých regionech. V případě sbírky Regionálního muzea se vedle motivů a scén typických i pro jiné oblasti, jako jsou především zobrazení Panny Marie, Ježíše Krista a pro lidové prostředí nezastupitelných světců, setkáváme s místními specifiky.

V kolekci podmaleb Regionálního muzea zaujme vysoká frekvence zobrazení Svaté Trojice. Až na jednu výjimku se jedná o motiv, pro které se ujalo označení Trůn milosti (něm. Gnadenstuhl).²² Tedy o zachycení třech postav Svaté Trojice v horizontálním řazení a propojení postavy Boha Otce s ukřižovaným Kristem a Duchem svatým v podobě holubice.

Přestože je učení o Trojici základním dogmatem křesťanské věrouky, které bylo tematizováno již v raném období a posléze v průběhu celých dějin tohoto náboženství, jedná se o velmi komplikované a vysoce abstraktní téma. Jeho základem je víra v jednoho Boha existujícího ve třech božských osobách stejné substance. Těmi jsou Otec, Syn a Duch svatý.²³ Rozlišení tří osob v rámci jedné boží podstaty je křesťanským specifickým, které další dvě monoteistická náboženství odmítají.

V hrubých obrysech a náznacích je nauka součástí Nového zákona. Výklad těchto pasáží však sváděl k velice rozdílným interpretacím. Přesná definice nauky je výsledkem vleklých sporů a jednání prvních církevních koncilů podnícených především vznikem extrémních názorů. Cílem bylo vymezit a charakterizovat především vztah Ježíše Krista k Bohu Otci, postavení jednotlivých osob v rámci Boží Trojice a také definovat přirozenost osoby Božího Syna. Výsledkem byla formulace vyznání víry a stanovení věroučných základů.

V návaznosti na teologické reflexe této problematiky se vyvíjí také způsob zobrazení trojjediného Boha ve výtvarném umění. Nejznámějšími ranně křesťanskými výtvarnými projevy jsou malířské a reliéfní výzdoby křesťanských podzemních pohřebišť v Římě, ale i v jiných městech.²⁴ Objevují se zde kromě jiných již postavy Krista i symbol holubice.²⁵ Zobrazení Boha Otce bylo zpočátku odmítáno v souladu se starozákonním zákazem. Výtvarníci zprvu vystačili se symbolem ruky směřující z nebes. Motiv Boha Otce v ať patriarchální podobě nebo jako Boha ve slávě se rozvíjí v západním kulturním okruhu od středověku.²⁶

Přestože je motiv kříže prastarým symbolem, který vyjadřuje propojení rozdílností, zdráhavost raných křesťanů zobrazovat Krista se symbolikou kříže byla dána neúctou k smrti ukřižováním, které bylo v antickém kulturním prostředí pokládáno za potupu. Po odbourání tohoto předsudku se stal motiv Ukřižovaného jedním z nejfrekventovanějších křesťanských výjevů.

Jako samostatné téma byla Boží Trojice zpočátku vyobrazována v podobě tří identických postav, objevují se také zpodobnění tří obličejů, nebo tří do sebe částečně přecházejících tváří. Po zákazu zobrazovat Ducha svatého jako osobu se plně rozvíjí spojení symbolu holubice s třetím článkem Boží Trojice a stává se pevnou součástí této tematiky.

Nejstarší doklady o výtvarném propojení Boha Otce ve slávě, Ukřižovaného a Ducha svatého v podobě holubice nacházíme od 12. století. Základem je vertikální kompozice. Dominantu tvoří Bůh Otec v papežském oděvu s tiárou na hlavě. Před sebou drží ukřižovaného Krista. Duch svatý je

²² Objevuje se také označení Bolestná trojice (viz. Brouček, Stanislav, Jeřábek, Richard, Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, s. 1072)

²³ Pavlincová H., Horyna B., Judaismus. Křesťanství. Islám., s. 482

²⁴ Biblické výjevy v katakombách nebyly určeny k adoraci

²⁵ Markischies, Cristoph, Mezi dvěma světy, s.

²⁶ Biedermann, Hans, Lexikon symbolů, s.

znázorněn v podobě holubice, obvykle umístěné nad hlavou Boha Otce.²⁷

V lidové výtvarné kultuře se kromě uvedeného typu hojně uplatnila také Triumfální trojice. Oba dva výtvarné motivy byly podkladem pro vznik zlidovělých dřevěných a kamenných plastik, dřevořezů a podmaleb na skle.²⁸

Četnost zobrazení Trůnu milosti na podmalbách jihočesko – rakouského pohraničí²⁹ souvisí ale především s fenoménem poutnictví a úctou k zázračným obrazům. Velkou roli zde hrála obliba a význam dolnorakouského poutního místa Sonntagberg.

Poutní kaple, pozdně gotický kostel a bazilika byly postupně vybudovány na místě, kde se podle legendy na zázračném kameni (tzv. Zeichenstein) zjevil chléb z nebes k nasycení hladového pastýře. Reakcí na protestantskou kritiku poutí k zázračnému kameni byla roku 1614 vytvořena malba na měděném plechu s motivem Nejsvětější Trojice. Tento obraz, který proslul mnohými zázraky, je dnes umístěn na hlavním oltáři.

Místo bylo velmi oblíbeným cílem nejen rakouských, ale i českých a moravských poutníků, kteří cestu do Sonntagberku spojovali často také s návštěvou dalších významných rakouských poutních míst, kterými jsou Mariazell a Maria Taferl. Z cest si přinášeli řadu devocionálií a poutních suvenýrů, které se staly námětem zlidovělých podmaleb na skle.³⁰

Literatura:

- BIEDERMANN, Hans. *Lexikon symbolů*. Ilustroval Sybille BIEDERMANN. Praha: Beta, 2008. ISBN 978-80-7306-362-7.
- BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK, ed. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1450-2.
- HEINZ-MOHR, Gerd. *Lexikon symbolů: obrazy a znaky křesťanského umění*. Praha: Volvox Globator, 1999. ISBN 80-7207-300-1.
- KAFKA, Luboš a Helena MEVALDOVÁ. *Na dřevě malované: náboženská výzdoba lidového nábytku*. Praha: Lika klub, 2015. ISBN 978-80-86069-91-3.
- KAFKA, Luboš. *Malované na skle: lidové podmalby*. Praha: Lika klub, 2005. ISBN 80-86069-34-6.
- MARKSCHIES, Christoph. *Mezi dvěma světy: dějiny antického křesťanství*. Přeložila Kateřina RYNEŠOVÁ. Praha: Vyšehrad, 2005. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-7021-775-8.
- HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCŮVÁ, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a rozš. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.
- ŘÍČAN, Rudolf a Amedeo MOLNÁR. *Dvanáct století církevních dějin: skriptum pro studijní účely Komenského evangelické bohoslovecké fakulty*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1973.

²⁷ Holubice se u tohoto typu Svaté Trojice vyskytuje také na jiných pozicích.

²⁸ Brouček, Stanislav, Jeřábek, Richard, *Lidová kultura*, s. 1073

²⁹ Trůn milosti se objevuje také na malovaném nábytku. Viz. Kafka, Luboš, *Na dřevě malované*, s. 120 a násl.

³⁰ Kafka, Luboš, *Na dřevě malované*, s. 121

Lenka Hůlková

Zázitky Šumavy – vltavského údolí – byliny bez hranic - „u Stifterů“ ke kořenům

Že si lidé dříve dělali mouku z lipového listí a smíchanou s obilnou používali k pečení např. chleba, že lze lipovou mouku použít jako zahušťovadlo a mladé listy lípy využít do dnes oblíbených salátů či smažit, z jakého kořene a jak si šumavští pastevci připravovali kávu a byli pak v dobré náladě, jaké další rostliny a byliny z lesů, luk a plání běžně využívali třeba do polévek, na vyrábění pamlsků, jako koření tradičního perníkového těsta, při léčení a rituálech, přikládali na poranění, na otlaky z dřeváků...ochutnali jsme březové pivo, březovou limonádu, jeřabinové máslo, plody dřínu, lesní brambory, kadidlo, vyráběli limonádu z brslíce, zjistili, jak výborně chutají květy jitrocele, vyzkoušeli že hloh můžeme zkonsumovat celý a přežvýkali jeho dřevo, plody, květy, listy, mohli nasát energii z orlíčku obecného...

...a mnoho dalších jedinečných poznatků bylo obsahem několika programů Stifterova památníku, zaměřených na kulturní i kulinářské dědictví našich předků. Památník přitom posunul své pole působnosti v roce 2017 i poněkud „do pleneru“.

V rámci Muzejní noci proběhlo ranní (a to velmi časně – sraz byl na zápraží muzea v 6:00) bylinkové putování zejména za květy a listy Lesoparkem Adalberta Stiftera, které jsme zároveň spojili i s připomínkou lidových zvyků vztahujících se k opomíjeným Letnicím (totiž termín byl záměrně zvolen na den Neděle Svatodušní). V lidové kultuře měla významné místo voda, které se týkal celý okruh různých letničních praktik, prováděly se první koupele v přírodě, navštěvovaly se léčivé prameny, pila voda ze studánek, které se čistily a zdobily kvítím...společně s účastníky jsme částečně některé obřady rekonstruovali, jelikož naše trasa vedla starým poutním místem Dobrá Voda. Putování bylo zakončeno zdobením legendou opředeného pramene a posléze veselým bylinkovým piknikem na náměstí u farního kostela, kde právě končila svatodušní mše, s praktickým zkoušením dalších z mnoha lidových obřadů těchto dní – např. „válení sudů v trávě“. Bylinkovému putování předcházela den předem přírodovědná vycházka místy z povídek A. Stiftera po okolí Horní Plané, zaměřená na proměny zdejší krajiny, a program ve dvorku muzea, ve kterém jsme nabídli vyrábění svatodušních věnečků dle starých tradičních receptů z devatera kvítí, svatodušních holubiček z vyfouklých vajec (a se smažením vajec) a vytloukání vrbových píšťalek.

V říjnu jsme bylinkový námět dále rozvinuli a vydali se za objevováním jedlého a léčivého mezi plody a kořeny pozdního léta a podzimu. Protože právě různé svátky jsou jako stvořené pro návrat ke kořenům, bylo bylinkové téma zařazeno i v programu zahájení adventu ukázkami starých svátečních rituálů – vykuřování stavení a domácností vonnými rostlinami a kadidlem. Mnohým větvíčkám, plodům a snítkám bylin, které vydávají příjemnou a osvěžující vůni, byla připisována magická moc a schopnost zahánět zlé duchy, chránit domov a přivolávat štěstí a hojnost. Lidé je sbírali ve svém okolí. Vykuřování bylo prováděno pomocí pánve či hrnce, kde se nechají bylinky rozpálit a ve chvíli, kdy začnou doutnat se s nimi pocházelo po místnostech, ve stájích, stodolách a dalších prostorách. Bylinky se rovněž vázaly do pevných svazků, zapálily a s vykuřovadlem se prošel celý dům.

Návštěvníci se v této souvislosti mohli v jarmarečním voňavém (hřejivém a očistném) koutku seznámit také se způsobem získávání kadidla na Šumavě, jelikož právě smolaření zde bylo velmi rozsáhlé. Adalbert Stifter je zařadil také do svého díla jako vzpomínku na vyprávění svého dědečka na dobu morové nákazy v 17. století, kdy lidé před morem prchali do okolních lesů ke smolařům, aby byli jednak od nákazy daleko, jednak patrně se už tehdy přikládal význam léčivým účinkům smůly. Zájemci si pravé šumavské kadidlo mohli také odnést jako originální dárek v dóze vyrobené podle autentické předlohy ze šumavských loubků.

Je sice všeobecně známo mnoho způsobů a možností využívání divoce rostoucích bylin, ale mnoho se již zcela vytratilo. Zmíněný poutavý exkurz byl nejen inspirativní, ale v mnoha ohledech také objevný i povznášející...díky badatelskému týmu ze Šumavské lesní školy v Sonnenwaldu – průvodci přírodou Hermannovi Gabrielovi (který pochází ze staré šumavské rodiny zakořeněné na Hornoplánsku) a bylinkářce Michaelae Baumann.

P.S.

...a jelikož jsou byliny neoddělitelně spojeny i s dílem A. Stiftera, byla z mnoha z nich z hájemství jeho kraje uvázána půvabná letní kytice k příležitosti oslavy 140. výročí postavení žulového obelisku nad Plešným jezerem.

Mgr. Ivan Slavík

Za akademickým malířem Janem Cihlou

10. srpna 2017 zemřel ve věku 88 let akademický malíř Jan Cihla. Pozoruhodný a uznávaný umělec, jenž si Český Krumlov na dobu více než šesti desetiletí zvolil za místo svého působení a tvorby, která svou kvalitou výrazně překročila hranice města i jihočeského kulturního okruhu. Rodák z pohraniční obce Alžbětina u Železné Rudy studoval na výtvarných školách v Praze a v Bratislavě a již v šedesátých letech minulého století obohatil českou moderní malbu o prvky poetického civilismu a lyrické abstrakce, vycházející především z přírodních motivů. Citlivé vnímání krajin, které poznal během studijních cest po východních i západních zemích Evropy, ale zejména důvěrné seznámonání a dlouhodobé pozorování krajiny domácí, jihočeské a šumavské, se stalo celoživotní inspirací námětů jeho obrazů. Jan Cihla však nebyl popisným krajinomalířem. V jeho kompozicích je s využitím přírodních prvků zachycen vrcholně slavnostní pomíjivý okamžik, lyrický či dramaticky živelný děj, romantická vzpomínka nebo elegická metafora, do kterých člověk subtilně vstupuje prostřednictvím dojmů, snů a citů. Zcela neohraničená a nezaměnitelná je Cihlova škála vytríbené barevnosti, dodávající jeho obrazům jak vypjatou energii expresivních kontrastů, tak i uvolnění napětí hlubokého prožitku. Na záměr, smysl a akcent obsahu převážné části autorovy malířské tvorby upozorňují již samotné názvy volných obrazových cyklů či samostatných výstav: „Šumavská mysteria“, „Okamžiky, malé přírodní senzacé“, „Manifest léta“. Cihlovy obrazy až překvapivě vizuálně souzní s literárními texty Adalberta Stiftera, jehož tři svazky povídek i mistrně ilustroval.

Přes nesporný domácí i zahraniční ohlas a úspěch výstav nebo četná zastoupení v soukromých či institucionálních sbírkách v celé Evropě zůstal Jan Cihla bytostně i tvůrčím způsobem spjat s Českým Krumlovem. Dlouhodobě spolupracoval se zdejšími Regionálním muzeem (dříve Okresním vlastivědným muzeem), jehož byl respektovaným členem poradního sboru pro sbírky, ale také aktivním příznivcem a velkoryse vlídným mentorem. Byl moudrým a nadmíru noblesním člověkem, s nímž byla vždy velká čest a radost sdílet okamžik. Nejen pro Český Krumlov, ale také pro jihočeskou a širší českou kulturní obec znamená jeho odchod velice smutnou zprávu a především nenahraditelnou ztrátu.

ZÁVĚREČNÉ PODĚKOVÁNÍ

V souvislosti s rozsáhlou organizační přípravou a realizací muzejní sezóny si dovoluujeme poděkovat všem zúčastněným institucím, spolkům, právníkům a fyzickým osobám, za projevenou vstřícnost a poskytnutou odbornou a materiální podporu vybraných akcí muzea v roce 2017!

Zvláštní poděkování za poskytnutí rozsáhlého souboru negativů z rodinné pozůstalosti po velešínském rodákovi a fotografovi Františku Machovi do sbírek muzea patří panu Pavlu Machovi a jeho rodině!

Kolektiv pracovníků Regionálního muzea v Českém Krumlově

(foto Lubor Mrázek)

Symbolické předání archivu skleněných negativů z pozůstalosti fotoateliéru Mach do sbírek Regionálního muzea v Českém Krumlově, Městské divadlo Český Krumlov, 6. 5. 2017 (zleva: Pavel Mach – syn Františka Macha, Ladislav Pouzar – předseda Fotoklubu Český Krumlov, iniciátor muzejní akvizice a organizátor výstavy „František Mach – Konec II. světové války ve Velešíně“, Filip Lýsek – ředitel Regionálního muzea v Českém Krumlově).